

MULTÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MŰVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XXI. ÉVFOLYAM, 1931 JUL.-AUG.

PATAI JÓZSEF: A PESTI ZSIDÓSÁG PUSZTULÁSA

Valósággal tetemrehívásnak hangzik az a megrendítő fejezet, amely a pesti hitközség legutóbbi évi jelentésében „*fájdalmas elvérzési tünet*“-ről és „*szomorú sorvadási folyamat*“-ról szól. Megdöbbentő statisztikai adatokat tár elénk a jelentés, amelynek alapján felsőbb matematikai készültség nélkül is meg lehet állapítani, hány esztendő alatt következik be a neolog hitközség tragikus összeomlása, — ha csak nem hoz valami új fordulatot, új lendületet az idők változása.

A szomorú statisztikai számadatokból kiderül, hogy „*ijesztő módon csökken a zsidó vallásban született gyermekek száma és ezt az önmagában is fájdalmas jelenséget ríkítóbbá teszi az a körülmény, hogy a halálozások száma viszont változatlanul megmaradt, úgyhogy Budapest területén a zsidók halálozási száma az utóbbi években 30 százalékkal mulja felül a zsidó gyermekek születésének számát. Ez az elszomorító jelenség pedig kizárólag a zsidóság körében mutatkozik, míg a nem zsidó lakosságnál a halálozások és születések száma többnyire egymást kiegyenlíti.*“

Ime néhány beszélő szám: 1912-ben született Budapesten 3897 zsidó gyermek, meghalt 2637 zsidó egyén. Tehát 1260 lélek volt a szaporodás. Ezzel szemben 1930-ban az újszülött zsidó gyermekek száma 1893, zsidó halálozások száma 2866. Tehát 973-mal többen haltak meg, mint ahány gyermek született. Míg ugyanekkor Budapesten a nem zsidóknál 1404 lélekkel multák felül a születések a halálozásokat. Ez a fájdalmas tünet pedig nem egy esztendő véletlenje, hanem „*évekkel visszamenően állandósul*“. Az egy millióra megnövekedett fővárosban, melyben a zsidóság számaránya az 1925. évi népszámlálás adatai szerint 21.6%, számszerint 207.563 lélek, *aránytalanul kevesebb zsidó gyermek születik mint más vallású gyermek és aránytalanul több zsidó egyén hal el, mint más vallású lakos. 1929-ben a zsidó halottak száma 1185-tel mulja felül a zsidó újszülöttek számát, 1928-ban 771-gyel, 1927-ben 1067-tel, 1926-ban 554-gyel. Míg ugyanebben az évben a nem-zsidóknál 2020-szal volt több a születések száma a halálozásokénál.*

„*Ezek az adatok öt évre visszamenően megdöbbentő tükörképét adják a budapesti zsidóság leromlott gazdasági, szociális és egészségügyi viszonyainak*“ — állapítja meg a jelentés. Ehhez a megállapításhoz nem férhet kétség. A zsidók jólétéről szóló legenda rég szétfoslott. Választási harcok hevében még felelevenítik a régi mesét, hogy ostromra tüzeljenek a zsidó kapitalizmus légvárjai ellen. A valóság azonban mindinkább nyomorgó zsidó tömegeket mutat, kik az élet rettentő harcában nem tudnak már lépést tartani a más vallásúak legnyomottabb szociális rétegeivel sem — amint ezt a zsidók aránytalan halálozási többlete fájdalmasan bizonyítja. És nincs ellensúlyozás növekvő új generációban, mint hajdan, amikor a gyermekáldás volt minden bánatot feledtető remény. „*A zsidó anyák nem mernek ma szülni*“ — mondotta Vészi József, a mai idők félelmetességét jellemzően.

Feltár azonban a pesti hitközség jelentése még mélyebb gyökerű bajokat is, amelyeket nem lehet külső viszonyokból levezetni. „*Külön fájdalmas momentumként kell feljegyeznünk azt a zsidó szempontból mutatkozó további veszteséget, mely azáltal adódik, hogy a zsidó szülők sok esetben elmulasztják újszülött gyermekeiknek bejelentését a mi anyakönyvi hivatalunknál.*“ 1930-ban mindössze 1163 születést jelentettek be, holott 1893 zsidó gyermek született. Ez azt jelenti, hogy *átlagban a zsidó vallásban született gyermekeknek 30%-át egyáltalában nem jelentik be a zsidó anyakönyvi hivatalnál, „amiből a fiúgyermekekre nézve azt a sajnálatos következtetést is le kell vonnunk, hogy ezeknél a circumcizió valósi parancsának teljesítését is elmulasztják*“.

És ugyanily arányú fájdalmas mulasztási tünetet kell tapasztalnunk a házasságkötések adataiból is. Az elmúlt évben 1543 zsidó házasságból csak 963 esetben volt zsidó egyházi esküvő is. „*Átlag 30%-ra kell tennünk azoknak a házasságkötéseknek a számát, amelyekben az egyházi esketést elmellőzik, holott mindkét fél zsidó vallású volt*“. Nem számol be a statisztika ezenkívül a vegyes házasságokról, amelyek igen tekintélyes

*Strandélet Tel-Avivben
Strandleben in Tel-Awiw*

*Részlet a Haifa-Akkói öbölből
In der Bucht von Haifa-Acco*

*Tevekaraván a telavivi strandon
Eine Karavane zieht vorüber*

*Gyermekek hóra-tánca a telavivi strandon
Horatanz der Kinder in den Wellen*

számot tesznek ki és szintén a zsidó lélekszám állandó csökkenését jelentik. Csak a *kitérések*-ről számol be. *1930-ban 392-en tértek ki*, illetve ennyien jelentették be törvényesen a kitérésüket a pesti rabbiságnál. De a más vallású egyházak nem oly szigorúak és „befogadják” azaz nem fogadják be, de megkeresztelik a jelentkező új híveket a rabbinál történt „kijelentkezés” nélkül is.

„Mindezek a tünetek — vonja le a konzekvenciát a jelentés — fokozatosan készítenek bennünket arra, hogy hitfeleink gazdasági, szociális és közegészségi helyzetének feljavítása érdekében — bár ez, sajnos, ma már nem felekezeti, hanem azon messze túlmenő országos, sőt világgazdasági probléma, — mégis a magunk részéről is minden lehetőet elkövessünk, a vallásos érzés mélyítése terén pedig teljesítsük a jövőben is a legteljesebb intenzivitással feladatainkat.”

Meg kell mondanunk őszintén, hogy amilyen dícséretes és tiszteletreméltó a nyíltság, mellyel a pesti hitközség sajtó sebeit feltárja, oly kevéssé megnyugtatóak a szépítő szövegek, melyeket befejezésül a szomorú valósághoz függeszt.

A hitközség, fájdalom, „hitfeleink gazdasági, szociális helyzetének feljavításáért”, — mit sem tehet. Nincs erre se intézménye, se költségvetése. Sőt, mintha arról az erkölcsi erőről is lemondana, amely a mélységből fakadó feljajdulás hatalmában rejlik. Bizony „hitfeleink gazdasági helyzete” egészen speciális. Hiszen az „országos és világgazdasági probléma” kereteiből valósággal kikiabálnak éppen a fenti *speciális zsidó* statisztikai adatok! És kikiált belőle a tény, hogy a *numerus clausus* ma már nemcsak a „tanszabadság” elvi kérdése, hanem valósággal nyomorba dönti a zsidó családok ezreit. Zsidó szülők megvonják saját szájuktól a falat kenyeret és adósságha, katasztrófális helyzetbe sodorják magukat, hogy külföldre kényszerített gyermekük fokozott költségeit fedezzék. És hol a néma *numerus nullus*, mely leereszti a sorompókat minden existenciánál, hol azelőtt mégis csak zsidók is elhelyezkedésre találtak? És hol a megalázó ostorcsapás, hogy zsidó gazdasági tényezők is kerülnek zsidók alkalmazását, nehogy „zsidó vállalat” bélyegét kapják? Nem olvasható-e rá erre a *Kájin-cselekedetre*: „*Testvéred vérének hangja kiáltoz felém a földből?*”

Stern Samu elnök mondotta egyik legutóbbi előadásában, hogy a vidéki hitközségeknek ma gazdaság-védelmi feladatokat is kell teljesíteniök. A pesti zsidóság azonban túlnőtt azokon a kereteken, melyeken belül a hitközség még ilyen szempontból is bástyája lehetne.

De ha a speciális gazdasági nyomorúság külső összetevők eredője — a belső kapcsolatok lazulásáért nekünk kell melletverdesve elmondanunk az Osamnut. Vétkeztünk... A mi bűnünk, hogy az *anyahitközség* megszűnt anya lenni, melyhez örömben és bánatban fordul a gyermek. A zsidó hitközség tagjainak egy harmada nem jelenti be az Anyának a családban előforduló házasságokat,

születéseket. Mintha semmi köze sem volna hozzá. A hitközség a „hitfelek” szemében hideg adóhivatallá süllyedt, amelynek viselnie kell az adóhivataloknak minden népszerűtlenségét s ódiumát.

Mit is siessen a „hitfél” a bejelentéssel, ha gyermeke születik, mikor a hitközség se óvodát, se elemi iskolát, se középiskolát, se templomi imahelyet, sem sportoló-telepet nem adhat neki?! A pesti hitközség összes iskolái még a mai egyke- és egyse-rendszer mellett született zsidó gyermekek öt százalékát sem tudják befogadni. És nem szív-bemarkoló-e Hajdu Miklós panasza: „*Tudunk-e hajlékot adni a Nagyünnepeken ifjúsági istentiszteletekre? Nem hall sófárfúvást Roshasonokor és nem tartunk számára istentiszteletet Vezeklésnek, Hittevésnek nagy napján. És hol látnak a mi diákjaink szukot a Sátoros ünnepen és látnak-e lulovot, eszrogot? És leülhetnek-e támaszkodva vagy támaszkodás nélkül a Széderasztalhoz?*”

Így nő fel az ifjúság a zsidó ünnepek poézise nélkül és nem hallja a zsidó melódiákat, melyek oly mélyen csengnek bele az ember szívébe, hogy késői korban is egyre vonzzák vissza a zsidóság szülői házába. Csoda-e, ha így megszakad a lánc és ma már ott tartunk, hogy *a legnagyobb ünnepeken is a pesti zsidó felnőtt lakosságnak alig a fele veszi igénybe a zsinagógát!*

És mit tartsunk ilyen szomorú tényállás mellett a fönt idézett ünnepélyes mondatról, hogy a „vallásos érzés mélyítése terén pedig teljesítsük a jövőben is a legteljesebb intenzivitással feladatainkat?” Az eddigi „*vallásmélyítés*” megdöbentő eredményei után talán inkább teljes revízió volna a helyén, a mult szisztéma egész felgöngyölítése és új utak keresése! Ha a hitközség hátran feltárta a sebeket, nem takarhatja le megint a régi frázisok flastromával, mely alatt nem gyógyul a vérző seb, hanem tovább szivárog, terjed s mérgesedik, veszélyeztetve az egész organizmust.

Alulról az ifjúság szakad el a zsidóságtól, felülről pedig a legértékesebb elem, az *intellektuális osztály*, melynek közelebbi kapcsolata a hitközség kitűnő adminisztrációjával nem lehetett, szellemileg meg inkább elriasztóan hatott reá az őszinteség hiánya, mely évtizedeken át Sulchan-Aruchról szónokolt, álorthodoxiát hirdetett és ezzel borított leplet *a történeti és modern zsidóság kultúrértékeinek elsoványítására és sokszor szántszándékos elrejtésére*. Mikor a hitközség polgári iskolájának beszüntetésénél azzal is érvel, hogy a tanulók szüleinek tíz százaléka sem tartja a szombatot, mikor a neolog hitközség átadja a „kasruszt” az ortodoxiának, mert tagjainak tíz százaléka sem vezet rituális háztartást, és így az egész ügy „nem fizetődik ki”, — mikor már oly régen arra sem helyeznek súlyt, hogy a zsidó vezetők hagyományos zsidó életet éljenek, vagy legalább a gyermekeiket meg ne kereszteltessék, — vajjon van-e még értelme arról beszélni, „*hogy híven megvédjük a hagyományok konzervativizmusát?*”

Nem éppen az *alkonzervativizmus* az, amely oly értékes rétegeket elidegenít?

Történt az utóbbi időben kísérlet arra, hogy a „szellemi arisztokrácia“ egy részét is belevonják a hitközségbe. De ez is csak külsőségnek, dísznek, parádának bizonyult minden gyakorlati jelentőség nélkül. Sőt mikor *Gallia Béla*, az egyetlen zsidó vallású kuriai bíró, méltóságának megfelelő objektív hangon szóváltette az egyik ülésen, hogy egy évtizedes zsidó iskolát szüntetnek meg, anélkül, hogy előre megtanácskozták volna pedagógusokkal, az ügghöz közelálló professzorokkal, érdekeltekkel, — írástudatlan örök ámentmondók lehurrogták a kuriai bírót. És ugyanígy jártak az egyetemi tanárok is, akik a zsidó iskola-leépítés ellen próbáltak felszólalni a zsidó gyülekezetben. Csoda-e, hogy mozgalom indult meg a „dísz-tagok“ között: nem helyesebb-e a „dísz“ visszaadni?

Az egész világon *lajstromos szavazási rendszer* visz bele érdeklődést, vérkeringést a zsidó közéletbe. Ez teszi lehetővé különböző világnézetek felvilágosító eszmecseréjét, különböző szellemi áramlatok kereszteződését, mely felfrissíti a levegőt és megóvja a poshadástól. Nálunk még mindig egy régi *reakciós választási rendszer* biztosítja a „bele-nem-szólást“, amiből *közöny, nemtörődöm-ség, apátia és a közélet minden egyéb betegsége fakad*. Így történik, hogy a „vallásmélyítés“ *vezérének, a rabbinak választásánál az adófizetők egy-két százaléka, a világi vezetőségnek és a képviselőtestületnek választásánál összesen az adófizetők öt-hat százaléka megy szavazni*. És mikor így is az összes leadott szavazatok 25%-a ellenzéki, erre az ellenzékre egyetlen-egy mandátum sem jut! Holott a zsidó közéletnek egészségessége tekintetében is áll a tétel: Ha nem volna ellenzék, teremteni kellene!

Látszat-többség, látszat-zsidóság, látszat-konzervativizmus. Itt a baj sok gyökere. Hogy a neolog zsidóság ezt a látszat-játékot folytatja évtizedek óta és nem eszmél reá azokra a problémákra, amelyek az egyetemes zsidóságot az egész világon foglalkoztatják. Olykor kapcsolatot keres a külföldi zsidósággal. De ez is, mintha csak külső kirakati tárgy volna, melynek nincs megfelelő belső készlete. *Látszat-kapcsolat*. A mostani jelentésben már haladásnak vehető, hogy legalább a halottak között megemlékezik *Louis Marshallról, Lord Melchettről*. De egy szóval sem árulja el, hogy az első a *Jewish Agencynek*, a Palesztina felépítésére felerészben cionistákból, felerészben nem cionistákból alakult egyetemes zsidó világszervnek első elnöke volt, a másik meg mint az angolországi cionista szervezet elnöke és a Palesztina-munka áldozó apostola fejezte be életét. A külföldön nem kellene erre egy szót sem vesztegetni. Ott ez a két név fogalom lett. De nálunk, ahol évtizedeken át oly gondosan titkolták és rejtegették a Palesztina építésnek gondolatát, hogy a zsidó iskolák számára nem volt szabad szentföldi filmet bemutatni, honnan tudják, hogy Louis Marshall több volt mint egy híres amerikai

ügyvéd és Lord Melchett több mint egy kiváló londoni nagyiparos?

A cionizmustól nagyon is távolálló *Montefiore* emelte ki nemrég Londonban az angol hitközségek gyűlésén, hogy mekkora tömegeket vezetett vissza a Palesztina-gondolat a zsidósághoz. „Senki sem sejtette néhány évtizeddel ezelőtt, hogy egyszer az Albert-Hall annyira megtelik zsidó hallgatósággal, hogy százak, sőt ezrek számára nem lesz már hely. Ezt a változást a zsidó életben a cionizmus idézte elő, amely a *zsidóság túlnyomó többségének uralkodó kérdése, legjelentősebb kérdése lett*. Enthuziazmusában nagyobb és szenvedélyesebb visszhangra talált, mint bármely más zsidó probléma.“ Így beszélt Montefiore — a nem cionista. Kétségtelen, hogy az ifjúságot, melyet „hitmélyítés“ s egyéb nem őszinte jelszavak nem tudtak a teljes eltávolodástól visszatartani, az egész világon ezreivel és tízezeivel hozta vissza a zsidósághoz a Palesztina-építés ideálja. A Szentföld és a héber kultúra feltámadásának eszménye új tartalmat adott a minden tartalomból kiürült lelkeknek. A haldokló vagy halottnak hitt zsidóság merev maszkja helyett egy eleven-élő nép reménye ragyogott fel az új nemzedék előtt. Ezékiéli próféta-vízió lett valósággá. Szellem fuvalt a világ négy széléről a szétszórt, aszott csontokba és lőn egy csodálatos nagy sereg... Vajjon amikor a pesti nelolog zsidóság most már hivatalosan is megállapítja a „fájdalmas elvérzés tünetét“, a „szomorú sorvadási folyamat“ beálltát, megelégedhet-e az eddigi módszerekkel? Kikapcsolhatja-e továbbra is teljesen azt a remédiumot, amely világszerte megállította a vérzést, a sorvadást? Ha nem is akceptálhatja egyetlen gyógyszernek, eltaszíthatja-e magától csupán csak abból a ghettó-félelemből, hogy mit mond majd Tóth Péter és Pató Pál?

Kaszab Aladártól származik a szó, hogy „*nyitott ablakok mellett kell a hitközségeket kormányozni*.“ *Bezárhatják-e ezeket az ablakokat a zsidó renaissance friss szellője elől?*

Távol áll tőlem minden személyi bántás szándéka. Nincs okom bárki jóakarátában kételkedni. És nem becsülöm le azokat a törekvéseket, melyek más utakon is, de őszinte meggyőződéssel keresik a gyógyítás lehetőségeit. A fődolog a megismerés, hogy súlyos sorvadásról, az elvérzés veszedelméről van szó. És ebből következik, hogy az *orvoslás fontosabb még a pénzügyi egyensúlynál is*. Ki hagyná betegét elvérezni, mert az orvoslás túldrága volna?

A neolog zsidóság élet-halálkérdéséről van szó. Az eddigi szomorú eredmény az eddigi módszerek csődjét mutatja. Meg kell kísérelnünk mindent, hogy megadhassuk a feleletet a fájó kérdésre: „*Felélemednek-e még ezek a csontok?*“ Nem intézhetjük el ezt a kérdést oly könnyedén, mint eddig. A bibliai ige cseng fülünkbe: „*Tanúságul hívom a Földet és az Egeket. Ime eléd adtam a halált s az életet, az áldást és az átkot — válaszd az életet!*“

Avigdor Haméiri: Halljátok...

Szememről két évezered hályogát
letépem és rivalgó szóval kérdlek:
Haj, bölcs birák, tudósok, jó urak,
meddig lesz még tilos nekünk az Élet?

Melybe a Galuthnak pókja beszótt,
örökké rágjon-e minket az átok?
Sorsunk a kákán csomókeresés
és életünk élete: halott szabályok?

Örök csömör és félő döbbenés,
lelkünk: romoknak megkuszált tanyái,
a tisztatlanság hetven kapuján
hát nem fogunk soha, soha kimászni?

Lesz-e új istenlátó, büszke szem,
amely a nappal is szembe tekinthet,
vagy ültök, míg elszárad lélek és test
elfolyt borotok múlt seprője mellett?

Hát jöjjetek és lássatok csodát,
lássátok jöttét új tüzes szekérnek,
s halljátok, hogy e holt világon át
felharsan és újból felzeng az ének.

Fordította: G. Gerő László.

Avigdor Haméiri, a világháborúban mint magyar szakaszvezető a lövészárokból az északi fronton, ahonnan megsebesülve orosz fogságba esett és onnan került a háború után Palesztinába. Vele szemközt ül dr. Mandel Emil (Beregszász), aki az eddig ismeretlen felvételt beküldötte.

Feleki Sándor: Kelet felé

Hány év mult el azóta, Istenem,
Bevallani bizony nem is merem.
Eltűnt az otthon, a sok kedves emlék,
De a vén Grünre jól emlékezem még.

Szatócs volt. Nem gondozta senki sem.
Ki néki drága, mind rég lent pihen.
A cukrot, lisztet napról-napra mérte
És félrerakta, amit kapott érte.

Egy volt csak az ő szive vágya még,
Ha egyszer megsegítené az ég,
Hogy a szent földre borulhatna végre
S zokoghatna ott; áhitatban égve.

S epedt, hogy lássa a hegyoldalon
Mit alkotott a zsidó szorgalom,
Uj városok hogy nőttek ki a földből
S szik parlagon a vetés hogy kizöldül.

És gyülik, gyülik már a sok forint
S Palesztina hívóan sokszor int.
Almában látja, amit szíve áhit:
A szent falat s Libanon cédrusfáit.

S számítja lázban már a heteket:
Oh, hála érte, Isten, teneked,
Hogy a szent föld ad majd örök nyugalmat
S száll majd siromra szentelt égi harmat! ..."

Egy őszi nap bus hírt járt szerteszét:
Grün bácsinak elvették életét!
A boltpadlón találták fekve, halva
És gyűjtött pénzének nincs híre-hamva.

Szegény Grün bácsi! Pénzed merre lett
S hol a gyilkos? Nincsen rá felelet ...
Azóta mennyi év szállt el felettem
S én az öreget sohasem feledtem.

Oh, nem láttad még te a szent falat.
Pihensz faludban, rideg hant alatt,
Hol minden baj és minden gond feledve
És onnan elszáll álmod napkeletre ...

S mégis, ha látok görnyedt alakot,
Aki űzötten, rongyban ballag ott
Az országúton tépve, fázva, éhen:
Feltűn az öreg Grün alakja nékem.

A vén Grünök nem halnak meg soha.
Űzi őket a sorsnak ostora.
Érzik, a szent földön a sírok várnak
És vánszorognak, mint imbolygó árnyak
Feléd: Kelet!

Salom Simcha szalonikii
képművészetéből

SALOM SIMCHA

Feketehajú, sötétbőrű fiatalember járt tavaly nyáron Budapesten. Idegenül tétovázott egy darabig az ismeretlen városban, mígnem összekerült a pesti cionistákkal s így egyszeribe otthon érezte magát. *Shalom Simcha* görögországi zsidó festőművész volt az „exotikus“ távoli testvér. Vezettük mindenfelé. Megcsodálta a Margitszigetet, de a legjobban mégis a Tabán hatotta meg: — Mintha csak otthon volnék, Szalonikiben, — mondotta. — Aztán beszélt szülőföldjéről. A mitológia lombkoszorúzza hegyormainak elkarsztosodott maradványairól s a kultúra és művészet népének utódairól. Beszélt Görögország zsidóiról.

Mintegy százezer zsidó él Görögországban, ezek nagyjából Szalonikiben. Húsz év előtt a lakosság túlnyomó többsége volt itt zsidó, de mióta Szaloniki a görögöké, a lakosság száma rohamosan megnövekedett s így a zsidók csak a lakosság felét képezik. Túlnyomó részük *szefard*, spanyol anyanyelvű. *Műveltségük* azonban *héber*. A kisdédóvótól, hol *palesztinai óvónőket* alkalmaznak, a gimnáziumig héber a tanítás nyelve a zsidó iskolákban. Csak az utóbbi időben küld az állam görög tanárokat a zsidó iskolákba, hogy a görög nyelvet terjesszék. Sajnos, a görögországi zsidó levantei típus. Túlnyomórészt műveletlen emberek, az európai kultúra mázával bekenve és szellemi életet nem élnek. A kisszámú intelligencia cionista és egyre nagyobb lendülettel fognak hozzá a vegetáló tömeg öntudatra ébresztéséhez.

Ennek a világnak festője a szép zsidónevű *Shalom Simcha*. Most rendezte Szalonikiben második tárlatát, melyet a közönség és sajtó nagy szeretettel fogadott. „A kiállítás, mely a Bnei Brith-páholy helyiségében nyert elhelyezést, a görög, a zsidó és a külföldi előkelőségek találkozóhelye volt“ — írják a lapok. Képein dicsérik a markáns népi típusokat s a csákány alá kerülő régi városrészletekről festett hangulatos vásznait.

Dr. G. Gerő László.

Bialik: Szombati dal

*Búcsúzik a napfény a fák sudarán át, —
Jertek és fogadjuk Szombat Királylányát!
Ő a szent, az áldott, ime mostan lép fel
Békesség, nyugalom angyalseregével.
Jer, oh jer, Királylány,
Jer, oh jer, Királylány!
Üdvözlünk titeket, ti békekövetek!*

*Fogadjuk őt vígan, imával, ujjongva,
Örömteli szívvel térjünk hajlékunkba.
Terítve az asztal, csillognak a gyertyák,
Szobánk minden zugát fényárral borítják.
Üdv, áldott Szombatunk,
Üdv, áldott Szombatunk!
Üdvünkre jöttetek, ti békekövetek!*

*Térj be, oh fenséges és ragyogd be körünk,
Egy éjszaka, egy nap s eltávozol tőlünk.
Hódolunk Előtted ünneplő ruhánkkal,
Három lakomával, dalokkal, imákkal.
Teljes nyugalommal,
Szelid nyugalommal.
Áldás ittlétetek, ti békekövetek!*

*Búcsúzik a napfény a fák sudarán át, —
Jertek, kísérjük el Szombat Királylányát!
Te jóságos, te szent, Isten veled tehát,
Most újból hat napig várakozunk reád.
A jövő szombatig,
A jövő szombatig...
Békével menjetek, ti békekövetek!*

Héberből fordította:
Dr. FUCHS JENŐ.

J. GALESER (JERUZSÁLEM): STRANDÉLET TEL-AVIVBAN

A héber korszalagos rendőr büntetést ró ki hiányos öltözék miatt „Aufgeschrieben“ wegen mangelhafter „Kleidung“

Beduin vendégek a strandon

A tengerbe épített strandkaszinó

Das Kasino am Strand von Tel-Awiv

A telavivi tengerpart fekvése, klímája és modern európai berendezése különösen alkalmassá teszi ezt a száz százalékig zsidó várost arra, hogy teljesen üdülő- és fürdőhelyé váljék. A nyári meleget kellemes tengeri szelek enyhítik. Nincs messze az idő, hogy *Tel-Aviv Palesztinának a Rivierája* lesz. Ez a város 45.000 zsidó lakosával és több ezer vendégével nyáron a tengerparton él.

Már korán reggel eleven az élet a strandon. Először jönnek a tisztviselők, alkalmazottak, akik munkájuk előtt reggelenként tengeri fürdőt vesznek. Hét órakor jönnek azok, akiknek nincs egyéb dolguk, mint hogy a délelőttöt strandon töltsék. Beúsznak mélyen a tengerbe, vagy kint heverésznek a selymes homokon a keleti színű ernyők körül. És jönnek délelőtt tanítók és tanítónők növendékeikkel, akiket ritmikus gimnasztikára oktatnak a tenger fövenyén és a part felé hullámzó habokban. A Wigman-iskola egyik végzett leánynövendéke fejébe vette, hogy a telavivi leányokat a legszebb plasztikus ritmikus mozgásokra tanítja. Lágyan hangzik ajkáról a *héber vezényszó*, melyet persze már nem a Wigman-iskolában tanult. Sorban jönnek „a tengeri óvodák“. Tel-Aviv új intézményei ezek. A város különböző óvónői sátrakat emeltek maguknak kis növendékeikkel a parton, ahol az egész napot Isten szabad ege alatt töltik. És Tel-Aviv négyéves kis polgárai sokszor meg se várják, amíg rájuk adják az apró fürdőruhát. Meztelenül szaladnak be a tengerbe, ahol sokszor pajkos Hóra-táncha kezdenek és a körtáncot a legfrissebb héber dalokkal kísérik.

Déli szünet alig van a telavivi strandon. Kicsinyek és nagyok magukkal hozzák az ebédjüket. De akinek úgy tetszik, kaphat ételt-italt a tenger hullámai közé benyúló kaszinóban, amelynek „Galé Aviv“ („Tavaszhullámai“) a neve. De van egyébként is vendéglő és falatozó a tengerparton. Négy órakor délután kezdődik a nagy strand-séta a gyermekkoscsik végtelen sorával. Nyugágyak százaiban pihennek az üdülők, akikhez most már csatlakoznak azok is, akik egyfolytában végzik munkájukat a hivatalokban reggel hét órától délután 3-ig. Fehér vitorlások keringenek a délutáni szellőben a tenger távolságában. A parton egy-egy arab halász árusítja hálójának vagy horogjának legfrissebb fogását. A strandfotográfus buzgólkodik a boldog arcok megörökítésén. Egy barna jémenita beszélget egy chalucával, aki éppen most érkezett

a galileai kolóniából néhány napi üdülésre. Egy-egy arab effendi is feltűnik barátaival és családjával, hogy egy órát a zsidó város strandján töltsön. És olykor elvonul, különösen estefelé egy-egy tevekaraván csilingelve és a gyermekek mulatoznak a tevék lábnyomainak megszámlálásával és betöltésével.

Estefelé nyüzsögni kezd az élet a városban. A telavivi városi rendőrség épülete előtt tűzoltópróbát tartanak orchesterkísérettel. A tűzoltók büszkén voluntatják fel automobiljaikat. Távolból feltűnik a sporttelepekről hazatérő fehérsapkás „makkabeus” ifjak csapata. Gyorsan sötétedik az alkonyat után. A közönség a hangos mozgóba („Kol-Noa”) tódul. Választani lehet angol, francia és német hangosfilm között. Amint azt az oszlopokon felragasztott héber plakátok artisztikus betűi hirdetik.

Még sokáig, éjfélutánig nyüzsög-mozog a Földközi-tenger partján elterülő zsidó város, a világ egyetlen tiszta zsidó városa. Izzólámpák ezrei ontják a fényt és sok háztetőről lehangzik a muzsika és ének. Ámulva járnak be a várost az angol katonák, a héber-karszalagos zsidó rendőrök kíséretében. És Tel-Aviv zsidó lakossága, a jemeni cipőtisztítótól a tisztviselőig, kereskedő, iparos, munkás és alkalmazott örömmel és gyönyörűséggel mutatja a Tommieknak, hogy a zsidó Tel-Avivban nincs szükség se rendőrré, se katonára. Vigyáz itt a rendre maga a közönség, a strandon és a városban egyaránt.

„Dagim Dagim” Héberül beszélő arab halat árusít a strandon
„Fische! Fische!”

Az óvoda kirándulása a tel-avivi strandra
Der Kindergarten am Strand

Olvassuk a
MOZNÁJIM
מזנאים
című héber szépirodalmi
hetilapot, a Palesztinai
héber írók Egyesületének
orgánumát.

Cim : MOZNÁJIM
Tel-Aviv P. O. B. 50

A telavivi strand a főszézonban
Die Hauptsaison

PATAI EDITH: PALESZTINAI JEGYZETEK

Lóverseny Tel-Avivban! Nincs kiépített pálya, nincsenek tribünök — de ott van a tengerpart nagyszerű sárga homokja és ott vannak a parton a sziklák, a házak, a terraszok és a villák lapos tetői. A világitás ma nem jellegzetesen palesztinai. Nem kék ölelkezik a késsel, ragyogás ragyogással. Gyöngyházfényű szürkés fátyolok borítják a tengert. Az izgalom a túlsúfolt parton nem kisebb, mintha nagy összegekre menő fogadásokról lenne szó. A lovak ápoltak, karcsú lábuk, keskeny fejük nemes fajtára vall. Persze a zsokéknak nincs szabályszerű dresszük. Van köztük lilainges, fehéringes, egyszerű apacsingek, amilyent itt a legtöbbet viselnek... És mégis hatalmas, izgalmas játékká fejlődik a telavivi lóverseny a természet örökszép díszletei között... Sportszerűség... nem értek hozzá, de értem ezt a fiatal néplelket, amely merészen, bizakodón, gátlások nélkül fog bele mindenbe, és lényegét ad ott is, ahol a lényeg formái még nem alakultak ki... Nem volt időnk végignézni a verseny lefolyását. Sok minden néznivaló akadt ak-

kor Tel-Avivban. De belémvésődött e kép, a száguldó lovak karcsú szilhuettjeivel, amelyek mögött a végtelen tenger és a végtelen mennyboltozat adták a hátteret.

*

A lóversenyről egyenesen a Makkábi sport-egyesület jubileumi ünnepségére siettünk. Ez az ünnep már dél előtt rányomta bélyegét a városra... Fehér-kék! Amúgy is ebben a két színben ragyog Tel-Aviv, mintha láthatatlan kezek hatalmas fehér-kék sátrát vontak volna föléje. De ma megteltek az utcák fiúkkal és lányokkal. És a fiúkon fehér nadrág, kék ing, fehér nyakkendő és kék sapka. A lányok is fehér-kékben pompáznak. Nem véletlenül csúszik ki tollam alól ez a szó. Tényleg pompáznak ma, ragyogó tisztaságú, frissen mosott, vasalt fehér-kékségben fiúk és lányok. Egyenes gerincűek, edzettek, délcegek, telve egészséges étellel! Politika... Zürich... Basel... Weir-mann... Revisionizmus... Fehér könyv... Anglia... Arab kérdés... a fiatalok nem gondolnak rá és a többieknél is mindez ma a nagyszerű perc öröme alatt elásva pihen... „Gaudeamus igitur“... A fehér-kék városban valahonnan eltemetett mélységből ez a dal tolult az ajkamra, az a dal, amelyet egy messzi, csodaszép városban, Budapesten énekeltünk iskolai kirándulásokon... Mintha a saját ifjúságom elfátyolozott arcába néztem volna hirtelen... és eláradt bennem is az öröm. Gaudeamus igitur... Az öröm, a daloló kedv internacionális. A telavivi ifjak és lányok héber dalokat énekelnek. De a lényeg... ugyanaz... gaudeamus igitur... juvenes dum sumus... és nemcsak a Herzlia növendékei, nemcsak az egyetemi hallgatók fiatalok itt, hanem az egész fajta, fel egészen Direngoffig a 70 éves polgármesterig, aki 70 évével ott lovagolt az idén is a purimi menet élén. Talán ezért van, hogy elfelejtik a bajt, a gondot, hogy nyelik a napfényt, isszák nagy kortyokban, akárcsak a datolyapálmák... Ha valami nincs rendjén... se baj — négy fiatalok vagyunk, még új, friss és alakulóban levő itt minden... Juvenes dum sumus... Direngoff 70 éves, de ő is fiatal. Két évtized alatt homoksivatagból a szeme előtt hatalmas város nőtt, fiatal város, fiatal házak, fiatal urak, a tenger ősrégi, de Tel-Avivnál megfiatalodott...

*

Direngoffot ünneplik este. Fáklyásmenet a város polgármesterének tiszteletére! Fáklyák! Valami komor reminiscencia bontogatja szárnyait... fáklyák... eleven fáklyák... zsidók... fáklyák kámzsás barátok kezében... autodafék... római cirkuszok... eleven testek égnek, világítanak... fáklyák... fényük piros zsidó vérben fürdik. De ezek itt az öröm fáklyái, a felszabadult zsidó öröm fáklyái! Minden feledve van, ami volt, az újjászületett élet fiatal piros arcát emeli a város felé.

*

Ez már hamisítatlan keleti éjszaka. Holdfény, narancsillat, csillagnyáj, tengerzúgás. Mintha nagy,

Elijah Katz, a világbajnok

hatalmas világorgona bűgása töltene be az eget és a földet. Az egyetlen hangszer, amelyben az ég és a föld egyesülnek, amelyben a természet minden hangja visszhangzik. Orgonahangot hallottam ezen az éjszakan Tel-Avivban, pedig csak a tenger zúgott, a szél füttyörészett, a fák suttogtak és ifjak és lányok énekeltek a zsidó újjászületés énekét...

*

A „Béth-Háám“-ban, a Népházban játszik ma este az „Ohel“ — a munkások társulata. Ez jobban érdekkel, mint az Opera, ahol a Cigánybárót adják héberül... A hatalmas, 3000 embert befogadó nézőtér egyetlen hely sem marad üresen... Érdekesekek ezek a zsidó zsidók... ezek a munkások és munkásnők. 12, sőt néha 14 órás napi munkájuk után, kiöltözve, ki-mosdva idejönnek, hogy meghallgassák Stefan Zweig Jirmiidahuját... Mosolygó arcú fiatal asszony nyújtja felém a kezét. Az első percben alig ismerem meg... Pesten halvány volt az arca és fáradt tekintetű a szeme. Mikor egy év előtt útnak indult Lederer Ignácné, csodálkoztam: ez a kis, törékeny asszony meri vállalni ezt az életet, ezt a munkát, ezt a nélkülözést... Merte — és igaza volt. Megizmosodott, sápadt arcán piros rózsákat fakasztott a keleti nap, halvány bőrét aranybarnára égette, szőke haja mintha több aranyat szívott volna magába... Salom — salom — boldogan szorongatjuk egymás kezét. Hív, okvetlen jöjjünk ki holnap hozzájuk a kovucára... Persze hogy jövünk, meglátogatjuk a mi kis magyar testvérünket. Magyar testvér — Palesztinában? Igen, magyar testvér... A régi kapcsok nem szakadnak és mi itt is kétszeres örömmel üdvözljük a magyarokat. Örülünk, hogy megismerhettük Fleget, Chagallt, — de mi ez ahhoz a frissen felbuggyanó örömhöz képest, ha egy rég nem látott honfitársunk kezét szoríthattuk... Félek, mindjárt elkalandozom! Ezt nem szeretném. A magyar és a cionista érzések osztályozását, szétválasztását, mérlegelését, adagolását, ezt az emberi lélek legmélyebb rétegeiben való kegyetlen kutatást átengedem azoknak, akiknél ez politika.

*

Komoly, sőt komor, ünnepélyes akkordok zenéje mellett lassan szétnyílik a függöny... Bennem még egy szomorú gondolatsor a magyar-zsidó lélek dualizmusáról, erről a mélységes emberi harmóniáról, amelyet nálunk oly sokan diszharmónikusnak, sőt inkompatibilisnek szeretnének bélyegezni... De aztán megjelenik az első színész a lámpák fényében — és megfog, hatalmába kerít a játék varázsa. Sokat vártam ettől a színpadtól. Tudtam, hogy a szereplők kivétel nélkül munkások, akik nappal testi munkát végeznek. De aztán ez a gondolat is elmerült... a kosztümökön, a nehéz redőzeteken mintha a biblia pora tapadna. Az arcok maszkorizása már nem is maszkrozás, hanem újjáalkotás, festés és plasztika keveréke... Jirmijahu a próféta hatalmas alakja mintha barna fából lenne kifaragva. Zidkijahu, a veszendő zsidó birodalom királya felejthetetlen tragikus alak a maga degeneráltságig stilizált megjelenésével. Keskeny vállairól súlyosan omlik le a fehér királyi palást... A hamis

Egy vendég „beduin“

próféta szinte lobogó vörös fényben, hamis, álnok, kígyózó mozdulatokban és kongó pátosszal minden szavában, mikor a népet és a királyt háborúra uszítja...

A papok méltóságteljesek, de a népen kívül állók. És épp ezért a háború mellett szavaznak... Ifjú harcos, szép lány a szerelem üde színe. Az ifjú harcos is a háborútól vár dicsőséget, a hadvezér, az udvari emberek. Csak Jirmijahu emeli fel intő szavát, mint a nép eleven lelkiismerete. A király sokáig hallgat. De mikor megszólal, szinte királyi pompában ömlik ajkáról a héber szó... A publikum sorában Edmond Fleg elragadtatva figyeli a meg nem értett szavak zenéjét. Fáj, hogy számomra is meg nem értett szavak zenéje ez a nyelv. — Tolmács akadna jobbról is, balról is, de még a leghalkabb suttogást is lepisszegik. Ezek a nagyszerű emberek, ezek a munkások itt mögöttem, akik mérföldeket gyalogoltak, hogy hallhassák testvéreiket, ünnepélyes, áhitatos csendben figyelnek. Ezt nem szabad megzavarni. De a második felvonásban már szinte megértem a szavakat. Nincs nyelvtelhetségem, de itt hamar megtanulnék héberül.

*

Előadás után a színészekkel a magyar kávéházba, a „Haginá“-ba mentünk. Nekem még mindig a Jirmijahun járt az eszem és a szemben ülő egyszerű, szerény ruhájú férfiakban és nőkben igyekeztem felismerni a

színpad alakjait. A próféta nyugodtan, hallgatagon kanalazta a kávéját, a király pedig, — finom, szenvedő arcú ember — hamarosan otthagya a társaságot, mert ma ő volt soros a díszletek elraktározására. „Nagyszerű színházi ember és nagyszerű művész lehet a rendezőjük, hogy így civilben is megérezte az egyes arcok és alakok minden színpadi lehetőségét... Hallom, ő tervezte a kosztümöket is... sajnálom, hogy éppen most van Európában...” A fiatal színésznő, akihez ezeket a szavakat intéztem, elpirult egészen a haja tövéig... A rendező — a férjem — mondotta boldogan — most éppen Párizsban van, európai turnét készít elő. Aztán elbeszélte, hogy milyen nehéz az életük. A Jeremiás betanulása alatt, ami 8 teljes hónapot vett igénybe, nem igen vállalhattak munkát, reggeltől estig dolgoztak a darabon, aztán a díszletek is — sok pénzbe kerültek. A színház rendesen utolsó helyig megtelik, de a helyárak alacsonyok, mert elsősorban munkátestvéreiknek akarnak szellemi üdülést nyújtani.

Nemrég közös konyhát szerveztek és 4 piasztert számítva egy-egy személy napi ellátására — éppen hogy fedezik költségeiket... Persze 4 piaszter nagyon kevés — csak szerényen lehet megélni belőle.

*

Mikor fizetni akartunk, a főúr tiltakozott, a színészek már fizettek értünk, mert az ő vendégeik voltunk ma este. Örültem, hogy szerényen csak kávéat vászoráztunk. Hisz házigazdáink 4 piaszterből élnek egy egész napig...

A színészek csoportosan kísérték bennünket a szállodánkig. Az európai turnéra tereltem a szót és megkérdeztem a szép fiatal asszonyt, a rendező feleségét, ha valami jó, állandó szerződés kínálkozna az országon kívül, elfogadnák-e? Tágranyílt szemekkel nézett rám! Állandó szerződés az országon kívül? Soha! Turné igen, mert kell a pénz, talán a külföldi dicsőség is — de egészen elmenni? Soha! Hát nem érzem, milyen varázsa van az országnak? Hát nem érzem, hogy innen elszakadni nem lehet?

De érzem, ifjú testvérem.

Rabbi Chajim Sonnenfeld megeskét egy chaluc-párt Jeruzsálemben

HILL GILLAND: ABBÉ GREGOIRE

Abbé Gregoire

A francia zsidóság méltó ünnepség keretében róttá le halálját Abbé Gregoire halálának századik évfordulója alkalmából. A jezsuitáknál nevelkedett katolikus pap a francia forradalom idejében a zsidók emancipációjának megalkuvást nem ismerő hőse volt.

Mint parasztcsalád gyermeke, rokonszenvet érzett minden elnyomott osztály iránt. A zsidók iránt tanúsított szimpátiája azonban nem foglalható ilyen általános feltevésekbe. Híressé vált műve: „Essai sur la régénération physique et morale des Juifs” („A zsidók fizikai és erkölcsi regenerációja”) még a forradalom előtt keletkezett. Még a „tudományok és művészetek királyi akadémiaja” elé került Metzben s 1778 augusztus 23-án nemcsak hogy keresztülment a királyi cenzúrán, hanem még akadémiai díjat is nyert. Így megkoszorúzva jelent meg 1789-ben, a forradalom esztendejében ugyan, de még a forradalom előtt.

Abbé Gregoire még képviselhette az első időben papi kollégáit, a Bastille ostroma alatt még elnöke volt a testületnek. Csakhamar a forradalom legfanatikusabb híve lett. A királynak halálos ítéletét azonban nem helyeselte. Amikor Napoleon a konkordátumot megkötötte, lemondott püspöki méltóságáról. Túlélte a forradalmat, az első császárságot, XVIII. Lajos és X. Károly restaurációját és e változatos évtizedek alatt sohasem tagadta meg meggyőződését. Ellensége maradt minden jogfosztásnak és barátja minden elnyomottnak, nacionalista a szó ideális értelmében, hívő katolikus és amellet a zsidók igazságos ügyének hűségese harcosa.

Amikor haldokolt, a párizsi érsek megtagadta tőle az utolsó szentséget. Párizs népe azonban forradalmi fenyegetéssel felelt. A „polgárkirály” uralma veszélyeztetve volt. Ostromállapot védelme alá kellett helyezni. Még amikor sírba vitték Abbé Gregoiret, akkor is félelmetes ellenfélnek tartották. És száz év múlva a halála után is joga van egy kis helyre azoknak a szívében, akik olyan szabad és tiszta világ után áhítoznak, amilyenről Abbé Gregoire álmodozott.

ESSAI
SUR LA RÉGÉNÉRATION
PHYSIQUE, MORALE ET POLITIQUE
DES JUIFS.

CHAPITRE PREMIER.

Considérations générales sur l'état du Peuple Juif, depuis sa dispersion jusqu'à nos jours.

DEPUIS Vespasien, l'histoire des Juifs n'offre que des scènes de douleur & des tragédies sanglantes : onze cent mille périrent au siège de Jérusalem ; deux cent trente-sept mille autres étoient morts tant à la défense de Jopata, qu'en bataillant dans les plaines de la Palestine ; & cette contrée, jadis florissante, dévastée par le démon de la guerre, étoit une solitude couverte de cadavres & de décombres. Ce Peuple malheureux vit alors son temple brûlé, ses villes rafées, sa capitale en cendres, & son corps politique dissous. Devenu le jouet de la fortune & le rebut de la terre, toujours hâletant entre les poignards & la mort,

A

Abbé Gregoire műve a zsidókról (Első oldal)

PALESZTINA-PAVILLON PÁRISBAN

A Pro Palesztina legtöbb estjén Makai Ernő dr., a Belvárosi Takarékszövetkezet igazgatója legutóbbi párisi útjáról beszámolván elmondotta, milyen általános nagy sikere van a francia fővárosban a Palesztina-pavillonnak, amely az egész kiállításon leglátogatottabb s a legnagyobb szenzációt kelti. A pavillon Ráchel özvegyének sírjának stílusában van építve, de akik itt belépnek, a föltámadó szentföldi élet nagy-szerű képeit láthatják. Föltárul előttük Palesztina egész mezőgazdasági, ipari, szellemi fejlődése. Gyönyörű mintanarancsligetet látni, szentföldi rendszerű csatornázással. vízvezetékekkel és élethű képet kapunk az ország termelésének minden ágáról. Szemléltető grafikonok tüntetik fel a folytonos emelkedést. És a párisiak, valamint az itt tartózkodó idegenek valóságos zarándoklásként jönnek a palesztinai pavillonba, gondolván, ha már ők nem mehetnek Palesztinába, legalább egy darab Palesztina eljött öhozzájuk. A megnyitó ünnepséget az ősz báró Edmond *Rothschild* maga vezette, aki visszapillantott a fejlődés hosszú vonalára, attól az időtől kezdve, hogy ő, a szentföldi újjászületés első zsidó chaluc-mágna megvetette alapját az első szentföldi kolóniáknak. Micsoda út volt az, a mai föllendülésig, amely minden politikai akadály és mesterkedés dacára mégis csak oly csodálatosan előrehaladt. Az utóbbi tíz év alatt a zsidók produktív munkája háromszorosra emelte az ipari kivitelt, másfélszeresre az agrártermények kivitelét, a narancsexportnak pedig immár túlnyomó része zsidó munka gyümölcse. A Palesztina-pavillon bemutatja a palesztinai földműves iskolákat, a leányok farmját, a gyermekek telepét és a különböző kísérleti állomások munkáját, de egyben híven tükrözteti az új szentföldi zsidó generáció kultúrmunkájának magas nivóját is.

*A Ráchel sírja stílusában épült Palesztina-pavillon Párisban
 Palestina Pavillon in Paris*

*Rothschild Edmond báró megnyitja a párisi palesztinai
 kiállítást*

Edmund Rothschild eröffnet die Ausstellung

A ZSINAGÓGÁBÓL LETT BAZILIKA

A zsinagóga oszlopfeje bárány- és pálma-ornamenssel

A világszerte folyó archeológiai ásatások sok érdekes ókori leletet hoznak felszínre. A Palesztinában, Bét-Alfában, stb. végzett ásatások megismertettek bennünket az ókori zsinagógák stílusával. És sokan csodálkozva látták, hogy íme, a Talmud korszakában nem riadtak vissza attól, hogy a zsidó templomok mozaikjában a görög mitológia szárnyaló Napkocsiját és egyéb pogány motívumokat használjanak fel díszítésül. Sokhelyütt lett az idők folyamán zsinagógából bazilika és a zsidó kultusz motívumai összekeveredtek a későbbi keresztény kultusz jelvényeivel. Igen értékesek és tanulságosak ebből a szempontból azok az ásatások, melyeket a macedóniai *Stobi* község határa-

ban Vlada Pekovitch professzor, az ismert jugoszláv archeológus végeztetett. A kereszténység legelső századaiból származó zsinagóga romjai jutottak napfényre, amelyek teljesen új adatokat szolgáltatnak a macedóniai zsidók történetéhez. Kétségtelenül megállapítható, hogy a stobi zsinagóga bazilikaformában épült és így nem volt nehéz annak átalakítása keresztény templommá, amely az első időben általában a zsidó templomok stílusát követte. Az egyik oszlopon talált felirat szerint *Tiberius Policharmos volt a stobi zsidó község, illetve templomának feje*. Hogy milyen nagy lehetett itt a zsidó telep, arra csak következtetni lehet a zsinagóga méreteiből. Minthogy a zsinagóga

Pogány és szentkép töredékek a kiásott zsinagógából

nemcsak imádkozóhely volt, hanem egyszersmind *tanuló- és gyülekezőhely* is, a mai központi fűtés rendszerére emlékeztető melegvízfűtés temperálta az épület hőmérsékletét és szolgáltatta a templommal kapcsolatos *fürdő* vizét is.

Igen érdekesen tüntetik fel a templom romjai között talált leletek a zsinagóga átalakulásának történetét. A régi zsinagóga legfeljebb a mozaikjában engedett meg magának görög és bizánci hatás alatt egyes figurális díszeket és legföljebb az oszlopfőkön állat- és keleti növényornamentumot. Később belekerült a pogány Diana-szobra, a vadászkutyával és melléje a keresztény szentek kultuszából származó képek és szobrok. Köztük megdöbbentő mártírcok, amelyek lehetnének zsidók is, ha nem tudnók, hogy a zsidóknál az efféle képfaragás tilos volt. A mártíromságban azonban ebben az időben kereszténység és zsidóság még egy sorsnak hordozói voltak.

H. E.

Padló-mozaik a kiásott ókori zsinagógából

GONDOLATOK AZ ANTISZEMITIZMUSRÓL

A radikális antiszemita a zsidók főbűnének éppen a kereszténység megalkotását tekintik. Amerikában egy társaság alakult „a zsidó faj” elnyomására. Programjukban többek között az foglaltatik, hogy elvetik a Mózes által alkotott 10 parancsolatot és nem látogatnak oly templomot, ahol a zsidó Jézus Kr. nevét említik. Nemrég az a hír jelent meg az újságokban, hogy egy a világháborúban szerepelt német hadvezér, ki dísztelen katonai pályájának befejezése után az antiszemitizmusnak kevésbé életveszélyes csataterén keresi a halhatatlanságot, a „germán istenismert” alapjára helyezkedett és a germán érzésével össze nem egyeztethető keresztény vallást elveti. — Az antiszemitizmus ezen fajtája mindenesetre logikusabb a zsidók elleni antiszemitizmusnál.

*

Az európai árja népek kultúrájának újjászületését szintén a sémi szellemnek köszönhetik, mely 711-ben új kultúrcentrumot alapít Spanyolországban. A népvándorlások után kimerült és eldurvult európai árja szellemet az ázsiai sémi szellem ébreszti új életre. Az arab-zsidó költők visszhangjaként csendülnek fel a francia trubadúrok és német Minnesängerek dalai.

*

Az emberiség kultúrfájának törzse Keleten, sémi talajon nőtt, de ágai átnyúltak Európába, gondozásában közre-

Diana szobra a zsinagógából lett bazilikában

*Szentkép a zsinagógából lett bazilikában
Aus der Synagogen-Ausgrabung von Stobi. Kristliche und heidnische Elemente aus der zur Basilika gewordenen Synagoge*

működött a kaukázusi faj két legtehetségesebb népcsoportja, az árja és a sémi. Ezen őskori fa gyümölcsét élvezik és termelik tovább a jelenkor vallásilag és fajilag egyaránt heterogén kultúrnépei.

*

A zsidóságot kozmopolitizmussal is szokták vádolni. Ezt a szemrehányást más vallásoknak is tehetjük. A vallás tényleg kozmopolita, nemzetközi és nemzetfölötti lelki köteléke az emberiségnek. Nemzetköziség nem azonos nemzetellenességgel. Csak saját nemzetünket bálványozni és másokat gyűlölni, az ókori pogány szeretetlenséghez való visszatérést, az egyistenhit helyett a polytheizmus visszaállítását jelentené. A vallási kozmopolitizmus nem zárja ki a hazafiasságot.

*

Az elnyomottak természetesen mindig a radikális táborhoz csatlakoznak, de nem a társadalmi rendet és békét fölborító, destruktív hajlamuknál fogva, hanem azért, mert csak a fennálló, igazságtalan, magaalkotta törvényt sem tisztelő uralmi rendszer bukásától várják sorsuk jobbrafordulását. A hazafiatlanság vádja a legigazságtalabb és lelelketlenebb mindazon rágalmak között, melyekkel a zsidókat valaha illették.

Dr. Havas Manó.

MOLNÁR JENŐ: A KEGYELMES ÚR ESTI IMÁJA

1.

A ház népe egészen odavolt. A kegyelmes úr bal-lábbal ébredt. Mindent kifogásolt, bosszúsán mormo-gott, az inasát összeszidta, a fürdővíz túlságosan me-leg volt neki, a reggeli tea túlságosan hideg. Valóság-gal szűkülve tért ki előle a négytagú kiszolgálósze-mélyzet. Nem tudták, mi lelta a kegyelmes urat.

A szobalány faggatni kezdte az inast:

— Mondja, Jani, mi van a kegyelmes úrral?

Jani a vállait vonogatta:

— Nem tudom... de ilyenek még sohase lát-tam. Félnyelkor, amikor rendesen ébreszteni szok-tam, már ülve találtam az ágyban. Nagyon szomorú volt. Engem észre se vett, csak bámult maga elé. Megkérdeztem: „Talán nem méltóztatik jólérezni ma-gát, kegyelmes úr?“ Akkor felém fordult és egy kö-vér könnycseppet láttam a szemében. Egy két pilla-natig nem szólt semmit, aztán mérgesen rámkiáltott: „Mit keres itt?... Ne háborgasson!“ Ezzel gyorsan elkotródtam.

A szakácsnő majdnem sírva jegyezte meg:

— És hogy a tea, az én teám nem volt elég lau-gyos!... Hiszen már tizenkét esztendeje mindennap egyformán készítem el a kegyelmes úrnak. A kétszer-sült is olyan ropogós, olyan akkurátus volt, mint más-kor. Nem is itt a baj, Jani. Biztosan valami nősze-mély van a dologban.

Az inas feddő pillantást vetett Marira, a konyha-fejedelemnőre. Ebben a pillantásban nemcsak szemre-hányás volt, hanem éles tiltakozás is a szakácsnő vak-merő beavatkozása ellen. A kegyelmes úr személyes ügyei — mondta ez a pillantás — nem tartozik sen-

Jó reggelt, Fein bácsi!

kire, legkevésbé Marira. Ezekre nézve János magának tartotta fenn a kizárólagos illetékességet, egyúttal ön-magát tartván a legbenfentesebb személynek.

Mari hirtelen betapasztotta a száját. A szobalány diplomatikusan hallgatott, jól tudta, hogy ő még kü-lönb rendreutasításban részesülhet János úr részéről, aki a kegyelmes után vitathatatlanul első tekintély volt a palotában.

A kegyelmes úr pedig aznap reggel nem fürdött, nem nyúlt hozzá a reggelijéhez, amely teából, kétszer-sültből, sonkából és fagyasztott szalonnából állt. Sőt: cigarettára sem gyujtott. Hosszú házikabátjában ült a magas támlájú, mályvaszín brokáttal bevont karos-székén faragványos íróasztala előtt. A naptárra né-zett. Szombati nap volt.

Fél kilenc lehetett már, amikor megnyomta a csengőt. Egy rövid, egy hosszú... Az inasnak szólt.

2.

János bátortalanul lépett be. Aki közelebbről nézte volna meg, láthatta volna, amint összeverődnek a fogai.

— Jani, — szólalt meg halkán, majdnem gyengé-den a kegyelmes úr.

— Parancs, kegyelmes úr! — hajbókolt megköny-nyebhült lélekkel az inas.

— Szokott maga este imádkozni?

Váratlanul jött a kérdés. Az öreg szolga, akit tizenöt évvel ezelőtt a birtokáról hozott fel a kegyel-mes, nem tudta mire vélni a dolgot. Mit akar vele a gazdája? Ilyesmit még sohasem hallott tőle. Zavar-tan köszörülte a torkát, hogy válaszoljon, bár maga sem tudta mit, de a kegyelmes úr elébe vágott:

— Úgy értem, ha lefekszik... Lefek-vés előtt.

— Hát ami azt illeti, kegyelmes uram...

A nagyúr szája szögletén enyhe mo-soly szaladt végig:

— Jó. Hagyjuk. Nem kell, hogy felel-jen.

János dadogva mondta:

— Szabad megkérdezni, miért méltóztatott ezt kérdezni a kegyelmes úrnak?

— Semmi, semmi...

Most felállt, mint mindig, ha valami hirtelen az eszébe jutott.

— Jani...

— Parancs!

— Ma szombat van, úgy-e?

— Igenis. Kegyelmes úr meghagyta, hogy figyelmeztessem a gróf úrra, aki fél tizkor idejön és azután együtt méltóztat-nak menni a bankba.

— Jó, hogy szól... Én kilenc órakor már nem leszek itthon.

— És mit mondjak a méltóságos gróf úrnak?

— Hogy menjen egyenesen a bankba. Tízkor ott leszek.

— Parancsára.

János távozni akart. A kegyelmes úr utánaszólt:

— Jani!... Nézzen csak rám... Nem látszik rajtam valami?

A hűséges szolga aggódó részletességgel szemlélte végig, majd rebegő hangon mondta:

— Semmi, semmi, kegyelmes uram... Csak egy kicsit rosszkedvűnek méltóztatik látszani. Biztosan az esti tanácskozások miatt.

Gazdája ráhagyta:

— Az lehet.

Aztán gyorsan felöltözött, János gondosan ráadta a sötét felöltőt — hatvanadik évén is túl volt a kegyelmes úr —, azután lekísérte a palota kapujáig, amely előtt impozáns autó várta.

— Alázatos szolgálja, jó reggelt kívánok, kegyelmes uram, — köszöntötte a sofőr. — Hova parancsol?

Szokatlan címet mondhatott a kegyelmes úr, mert a sofőr mégegyszer megkérdezte, abban a hitben, hogy talán tévedett.

Az elegáns kocsit zajtalanul, előkelően indult útjára. A villanegyed gondozott, olajozott uccáit elhagyva, széles és zajos körutakon végig olyan városrész felé haladt, amelynek szíve kirakatba volt téve a szegénysége. Egy vedlett vakolatú, kétemeletes ház előtt állt meg. A kegyelmes úr kiszállt és zömök, kissé elhízott alakja eltűnt a ház egyik udvari boltjában.

3.

A kis bolt fölött rozzant, homályos felírású tábla volt kiakasztva: Fein Salamon kárpitós. A kegyelmes úr, aki eddig nyugtalan volt, sőt útközben néhányszor a szívéhez kapott, könnyed mozdulattal nyomta le az ajtó kilincset és derűsen, fenhangon köszönt:

— Jó reggelt, Fein bácsi!

Fein Salamon, aki éppen egy díván előtt kuksolt, amelynek a belsejéből éktelenül kandikáltak ki nagy lószőrösömök, míg a díván lábai a plafonra meredtek, lassan odafordította a fejét és a következő pillanatban kihullott kezéből a szerszám. Gyorsan fel akart állni, de ez csak ismételt próbálkozás után sikerült neki. Nem csoda... a tavasszal lépte át a hetvenedik esztendőt és egész nap munkában görnyedt. Beteg felesége, állástalan fia, özvegyen maradt leánya, három kis unokája helyett neki egy-magának kell dolgoznia, fáradoznia.

— Excellenciás uram... — üdvözölte hódolattal a magas vendéget — és illedelmesen orra nyergére tolt vissza a pápaszemét, amely a csodálkozástól az orra végéig szaladt. — Parancsoljon helyet foglalni az én nyomorult kis műhelyemben. Pardon... előbb majd letörlöm... tetszik tudni, sok a por, akárhogy takarítja az ember.

A kegyelmes úr állva maradt.

— Hát rámismert, Fein bácsi?

— Hogy én... az excellenciás úrra... Ezer excellenciás közül is mingyárt megismerném, ha ugyan van ezer excellenciás a világon. Nem tetszett változni azóta sem, hogy utoljára dolgoztam a kegyelmes úrnak. Pedig annak lehet vagy tizenöt, ha nem tizenhét éve. Tetszik tudni, amikor a kétszobás legénylakásból abba a gyönyörű ötszobásba költözött excellenciád. Hej, ez a lakás hozta meg a szerencsét.

— Magának, Fein bácsi? — nevetett a kegyelmes.

A foghíjas aggastyán komolyan válaszolt:

— Miért?... Azt tetszik gondolni, hogy nekem nem hozott szerencsét?... Hozott bizony. Itt az egész környéken tudják, hogy én voltam a Kartelbank elnökének a kárpitosa. Sokat jelentett ez nekem. Most is hálás vagyok érte. És tudom, hogy a kegyelmes úr sem bánta meg, amiért velem dolgoztatott. Tetszik valamit parancsolni?... reparatúra vagy új holmi?...

Csak úgy ömlött a szó belőle. A kegyelmes úr rátette a kezét Fein Salamon vállára:

— Egyelőre nem kell semmi, öregem. Csak éppen erre vitt az utam és gondoltam, megnézem az én derék Fein Salamon barátomat, hogy van, mit csinál?

— Nagyon kegyesnek méltóztatik hozzám lenni, — hálálkodott a kárpitós. — Nem is tudom, hogy köszönjem meg.

— Ugyan, Fein bácsi... Én tartozom magának köszönettel, amiért olyan tartós holmikot csinált nekem. Ezért magának tulajdonképpen extra fizetség jár. Tudom, hogy magára is ráfér ezekben a nehéz időkben. Vegye jószívvel, használja egészséggel!

Ezzel a zsebébe nyúlt és egy csomó nagybankót nyomott az ámuló-bámuló Fein Salamon kezébe.

A következő pillanatban már kint is volt az uccán. A sofőr ajtót nyitott, a kegyelmes úr beszállt

„Sietek haza, mert félek, megint nem tudom végigmondani...”

és amikor az öreg kárpitosmester az udvaron végigrohanva utánaézett, az uccai forgatag már elnyelte az elegáns autót.

Fein Salamon nem értette a dolgot. Mi ez? A jó Isten küldöttje járt-e nála, vagy az ördög játszott vele? Zúgó fejjel ment vissza a nehézszagú műhelybe és csak most vette észre, hogy a pénzt, azt a sok pénzt kiejtette a kezéből. Úgy szedte föl a padlóról... Megolvasta. A bolthelyiségnek, a lakásának az egész évi bére, azonkívül vagy félesztendei élés futja belőle.

Mi lelte ezt a kegyelmest... az egész városnak talán a legfukarabb milliomosát, a félelmetes bankvezért, kormányok rémét, legnagyobb urak körülhízelgett barátját?...

4.

Este a nővérénél vacsorázott a kegyelmes úr. Miniszter özvegye volt, előkelő társaságbeli dáma.

— Képzeld, mi történt velem ma reggel, — mesélte vacsora közben a még mindig kellemes arcú, kissé öszülő nőnek. — Arra ébredtem fel, hogy zokogok. És csakugyan sírtam... szinte patakozottak a könnyeim.

— Valami rosszat álmodtál? — kérdezte meglehetősen közömbösen a húga.

— Nem tudom. Hanem eszembe jutott a gyerekkorom egyik megható emléke. Mikor még Nyitra megyében laktunk és a papának kis üzlete volt, ahol hajnaltól késő estig robotolt... Te egészen kicsi voltál, téged a mama altatott el, mielőtt hazulról elment az üzletbe, hogy a papa ne legyen egyedül. Én kilencéves voltam. Egyszer, a petróleum-lámpa mellett tanulva, nagyon elálmosodtam és ruhástól ledőltem az ágyra. Majd leragadt a szemem, de azért belekezdtem az esti imába... tudod, aminek *krismelejn* a neve.

A kegyelmes asszony kényelmetlen mozdulatot tett és furcsán emelte szemét a bátyjára.

— Mikor azután hazajöttek a szüleink, ott égett a lámpa az asztalon, én pedig mély álomban feküdtem. A mama gyöngéden felébresztett. Én irtózatosan bögni kezdtem. „Miért sírsz?“ — kérdezte a mama. „Mert nem mondtam el végig az esti imát“ — feleltem. Szegény jó mama elnevette magát, aztán megsimogatta a fejemet és azt mondta: „Nem baj, fiam. Majd holnap ezt a tiz fillért odaadod egy szegény zsidónak és akkor a jó Isten megbocsátja neked.“ És másnap, még mielőtt az iskolába mentem volna, a szegényuccában fölkerestem egy öreg, nagyon öreg embert és odaadtam neki a tiz fillért.

— Nem értelek... Mi van veled?

— Neked bevallhatom. Mióta az eszemet tudom, mindig elmondtam az esti imát. Héber szöveggel, úgy, ahogy az első tanítómtól tanultam, elejétől végig.

A nővér, akinek briliánsokkal kirakott kereszt függött a nyakában, fokozódó izgatottsággal hallgatta a történeteket.

— Tegnap késő éjjel feküdtem le. Borzasztó súlyos tárgyalásaim voltak. Tudod, jó alvó vagyok... egy perc — és elaludtam. Anélkül, hogy elmondtam

volna az esti imát. Reggel azután, félórával a rendes ébredésem előtt, arra riadok fel, hogy tele van a szemem könnyel. Mit szólsz ehhez?

— Semmit. Ideges vagy. Agyondolgozod magad. Menj, kérlek, egy kicsit a tengerpartra.

A kegyelmes úr fölállt.

— Én nem oda megyek... Én máshova megyek... Illetve már mentem is... De hát ez téged nem érdekel. Beszéljünk másról.

A kegyelmes asszony fölemelte a hangját.

— Csak nem valami olyan gondolat motoszkál benned, hogy visszatérsz zsidónak?

— Egyelőre csak ahhoz ragaszkodom, hogy *krismelejn* közben ne aludjak el. Nem akarok minden reggel a saját zokogásomra fölébredni. Na, szervusz! Sietek haza, mert félek, hogy megint nem tudom végigimádkozni...

JUDA HALÉVI: SZÍVEMBEN TITKOT REJTEK

*Szívemben titkot rejtek,
De oh te kitalálod,
Te ismered a vágyát,
Hisz álma a te álmod.
Csapong a csillagok közt,
A magasságba szállva,
Szomjúzó lelkem ott is
A lelkedet találja.
És nő és nő a szívem,
És nő a végtelenbe,
S a végtelent betölti
Szívednek hő szerelme!*

R. Nahum Effendi, Egyiptom főrabbija, akit a király most szenátornak nevezett ki

Mécs László: Jeremiád

Királyhelmece, 1931

*Isten választott népe, Izráel!
Multad hatalmas, mindenek csodálják.
Homályos ezredévek ősi mélyen
nyakadba vetted Istened igáját,*

*izzadva húztad Isten szekerét
és rajta Őt, mint arany Ararátot,
átlábolván a könnyek vízözönjén,
gázolván véred Vörös tengerét*

*s a pán-pogányság éhes óceánját!
Ha le akartad rázni az igát
s paráználkodni pogány istenekkel:
hetediziglen vert a Jehovád!*

*Ha áldott: hősök hulltak ágyékból
és próféták, hogy népük kínja, könnye
gyöngyökké váljon szentség mágiáján.
Vérző szívedből nőtt a Könyvek Könyve.*

*Lihegve vitted Istent s Bibliádat,
amelyről egyre jobban villogott
a messiási álmom a világra.
Az égre tűzted még a Csillagot,*

*utat mutasson vándor ezredeknek,
megszülted a Megváltót a világnak,
karácsonyfádnál mások melegednek
s te dideregsz most ablakuk alatt!*

*A temetős, vulkános, parlamentes,
kaszárnyás szörny: a Föld, ha percre is
anyává válhat, lehet átokmentes:
de nem neked! Fölötted áll az Átok!*

*Mit hordozol most, szent nép, Izráel?
Világörzészés? Kéj? Ivás-evés?
Palesztinád? Nemzet? Most máshol is
földrengést ráz e Szó! Kevés, kevés!!*

*Nem értelek, de látom könnyed árját,
itt-ott kiöntött mártir-véredet,
látom lelkes, hegy-mozgató hited:
s mindez hiába! Mint a véredek,*

*úgy néznek rád a népek mindenütt!
Jó, rossz kovászként erjedj bár a Mában,
vagy menj hazádba: pogrom Petrogradban,
Kievben, Bécsben s jaj, Palesztinában!*

*Minden nagy nép eltűnt, ha általadta,
amit hozott: Egyiptom a görögnek,
az Rómának s a barbároknak Róma.
Csak te maradtál élőknek, öröknek!*

*A Történelem vágtat és zörögnek
a sors-küllők népek bordáin át.
Te élsz és vársz évezredes késéssel.
A Falnál sírsz, de áll Tragédiád!*

A FÉRFIÚ, AKI JUDÁBÓL JÖTT . . .

PATAI JÓZSEF BESZÉDE BARACS KÁROLY SÍREMLÉKÉNEK FELAVATÁSÁN.

A Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetsége nevében elhoztam egy marék földet az Olajfák hegyéről, hogy ráhintsem erre a sírhantra, amely a Magyar Pro Palesztina alapítójának és első elnökének földi maradványait rejt. És ha kérdezni fogják, miként a Királyok könyvében olvassuk: „Má hácijun halaz?” Mit jelent ez a síremlék? Mi is azt feleljük: „*Kever is háelohim áser bá mijehuda.*” Az isteni férfiú sírja ez, aki eljött Judából, a királyi törzsből, Judából, az álmok szent földjéről. Királyi paláttal fejedelemeként járt közöttünk, megajándékozott minket munkájával, hittel, reménnyel és bizalommal. És mikor eltávozott, reánk hagyta örökségül a szent álmot, melyet Juda feláadásáról szólt.

Baracs Károly nem volt az eszmék ítéletnélküli fanatikusa. Egyetemes értéket, egyetemes szépséget keresett ő mindenben. És úgy érezte, hogy *Palesztina renesszánsza a zsidó lélek emberi megújodása*, hogy Cion fölépítése a Világegyetem nagy Építőmesterének egyik sarkkövetétele, hogy a cháluc éneke Judea és Galilea szikláin között új világ szimfóniájának akkordja . . . Baracs Károly hitt abban, amit a zsidó legenda tart, hogy az Úr dicsőségének trónusa alatt még nagy új fényt rejteget annak a keleti földszávnak számára, ahonnan már annyi fénysugár áradt a világra. Hogy az új *Jeruzsálem világítólámpása lesz az egész emberiségnek*. És ilyen magas emberi szempontból is tartotta szükségesnek, hogy a magyar zsidóságot, amint ő maga mondotta, „*rávezesse a kötelességteljesítés útjára*“ és minden elfogultsággal szemben személyes példaadásával tanúsítsa, hogy „*a hazához való törhetetlen hűség és a Szentföld iránti szeretet és áldozakészség nem jelentenek dilemmát, mert mindkét hatalmas érzés ugyanegy forrásból táplálkozik.*“

Baracs Károly úgy érezte, hogy mint férfiú, aki Judából jött, „*a biblia népének fia, öröklött fogékonysággal szemléli az emberi kultúra minden megnyilvánulását, tehát áhítatos érzéssel kell tekintenie azokra a törekvésekre, melyek a régi héber kultúra feltámasztására és újjáélesztésére irányulnak.*” És amikor a Szentföld újraépítéséért dolgozik, egyúttal a magyar zsidóság öntudatának, önérzetének fokozását is eléri. *A diaszporabeli zsidó emberi méltóságának emelését eredményezi a Palesztina-munka.*” És Baracs Károly a legmagasabb emberi csúcsokat kereste.

El fogunk zarándokolni ehhez a sírhoz Baracs Károly eszméinek örökösei és érezni fogjuk, „*Má hácijun?*” Mit jelent ez a síremlék nekünk. És mit jelent ez a Cion számunkra, mely korunk legnagyobb elméit lelkesedéssel és büszkeséggel tölti el. „*Is aser bá mi Jehuda.*” Prófétalelkű férfiúnak síremlékét avatjuk, aki Judából jött, királyi koronával a fején. És tovább fogjuk szőni szent álmait és ő le fog tekinteni reánk biztató fejedelmi mosolyával: „*Higyjetek, bízzatok és dolgozzatok!*“

J. GALESER (JERUZSÁLEM): ZSENGÉK ÜNNEPE

Több mint két évezrede, hogy őseink elzarándokoltak a Sovuoth-ünnepre az ország minden részéből, Judeából, Szamariából és Galileából a fővárosba, Jeruzsálembe, hogy a szentélyben bemutassák termésük zsengéjét áldozatul. Ünnepiesen öltözött tömegek hullámzottak énekkel és hárfajátékkal az utcákon át. Pompás gyümölcssel telerakott kosarakat és aranyló kalászcsomókat hoztak, de báránycsapatokat is és gödölyéket és hófehér galambokat...

Mialatt a Galutban a zsidóság csak imában emlékezik a mult dicsőségére, a nemzeti ünnepek egészen más értelmet kaptak a föltámadó Erec Jisraelben, ahol ismét visszanyerték a kapcsolatot a föld göröngyeivel. A városokban és a zsidó kolóniákban föltámadt a zsengék bemutatásának régi szokása. A zsengéket a Keren Kejemethnek áldozzák, amely a földet megváltja a zsidó nép számára. Az ünnepségben főképpen az ifjúság vesz részt. Ha az Émek telepeinek egén feltűnt sötét politikai fellegek nem is multak még el teljesen, az ifjúság nem törődik nehézségekkel, küzdelmekkel, hanem gondtalanul ülte meg az idén is a Zsengék ünnepét.

A Sovuoth utáni napon „Kfar Jeladimban“ a Gyermekfalvában, nagy készülődések folytak az egész Émek ifjúságának fogadására. Gyermekoszónák vitte a virágdíszes girlandokat az ünnep helyszínének ékesítésére. Délben ott állott az egész falu a kapu előtt, amelynek ívén fönt virágokból vilá-

Gyümölcstépés a zsengék ünnepére

gított a felírás: „Üdv az Émek gyermekeinek!“ „Salom lívne ha-Émek“. Messziről feltűnnek az első csapatok, amelyek Tel-Adasimból közelednek. Mindenünnen felcsillannak a fényesített szerszámú lovak és zsúfolásig telerakott kocsik. Ezekiel falvából, Balfouriaból és a Keren Hajeszod többi telepeiről jönnek kocsikon, lóháton, öszvéreken és gyalogszerrel. Majd felhangzik mindenfelől a héber ének. Az Émek megtelik héber dalokkal.

Szinte egyszerre érkeznek a kapu elé a friss virágokkal koszorúzott gyermekek apró, fehér-kék zászlókat lengetve a kezükben.

Az ünneplő téren gyülekeznek a csoportok. Hatalmas „hédad!“-kiáltás fogadja Ussiskint, az „Émek megváltóját“, aki ennek a földterületnek legjelentősebb részét megszerezte a Keren Kajemethnek. Ő fogadja az Émek gyermekeit és a hozott zsengéket, amelyeket a gyermekfalu zenekarának indulója mellett raknak sorban az asztalra. A nehéz kosarak roskadnak mindenféle zöldségtől, szőlőtől, banántól. Ezeket kocsikon és az öszvérek hátán hagyják, amelyek majd beviszik a városba, ahol eladják a Keren Kajemeth javára. Fehér galambok sem hiányzanak, sőt hoznak egyéb szárnyasokat is, amiket ugyane célra értékesítenek.

Ussiskin átveszi az adományokat az Émek gyermekeitől. Beszédet nem tart. Csak áldást mond az ifjúságra: Adassék meg nekik, hogy segíthessenek a föld megváltásában és engedje Isten elérniök, hogy fölvihegyessék a zsengéket, miként őseik, a szentély hegyére, Jeruzsálembe. És egy galambot vesz át — meg van kötözve a lába a zsidó nép szimbolumául — és

A koloniák gyermekei hozzák a termés zsengéit a Keren Kajemethnek

Kinder des Emeks mit Erstlingen

feloldja és szabadon bocsátja az összegyűlt ifjúság örömujjongása közepette... Azután felhangzik sok-száz gyermektorokból a szép zsoltárének: „Mikor Isten felszabadítja Cion foglyait, olyanok leszünk, mint álmodók...” És a gyermekek együtt dalolják a sok-ezeréves zsoltárt őseik nyelvén: „Házorim bedimah, berinah jikcoru“, „Akik könnyekkel vetnek, énekkel aratnak“. Tudnak már ők is könnyekről, szenvedésekről, küzdelmekről. De most az Émek szabad ege alatt dallal aratnak és az ősök dalát zengi tovább a szívük...

Somlyó Zoltán: Sión Búzája

Patai Józsefnek, a költőzarándoknak.

*Milyen szőke lehet Sion búzája?
Sion gyümölcsében mennyi a vér?
Sion téglája vajjon hogyan épít
Mindnyájunkér'? ...*

*A kalapács hogyan dalol Sionban,
Mikor hajlítja a forró vasat?
S a munkás vére mily sugárba szökken,
ha bőre felhasad?*

*Milyen a pipitér s a gyermeklánc ott,
milyen a harmat és milyen a dér
S milyen a holdnak sápadt ezüst-tálja,
ha a nap véget ér?*

*Ezekre gondolk s apáimra, anyáimra,
kik messze vannak, messzi föld alatt ...
S Palesztinának hívó szava fölzüg
és lelkem mélyén felfakad ...*

*Lábam saruba kívánkozik,
Hogy rámfeszüljön késő fénysugárban
vonzza, nógatja, hívja az út pora ...
őseim legendás kora ...*

*s a lelkünk azt a völgyet éli át ...
És érezzük a kőtábláknak ízét
Mindnyájan ott vagyunk a messzi lankán
és álmodjuk a bibliát ...*

*... Milyen szőke lehet Sion búzája? ...
Az én számban keserű a falat ...
Helyettem fujja egy pásztor a sípját
a palesztinai falak alatt ...*

Az Émek ifjúsága szekereken hozza a zsenget az ünnepre

Ussiskin átveszi a Keren Kajemeth nevében a zsenget

*Girlandkészítés a zsengek ünnepére
Das Erstlingfest in Emek*

SASS IREN: EGY CSÉSZE TEA

Szemben ültünk a teaasztal mellett. A fiú csontos, barna ujjai között égő cigaretta. Teázás közben sem tette le. S néha, mikor beszédközben hosszan szájához emelte, szinte az az érzésem volt, hogy onnan szívja magába furcsa, rapszódikus, komoly mondatait.

— Az életem, kint... nem rosszabb, mint a legtöbb numerusz klauzusz-diáké. Nappal egy autógyárban dolgozom...

— S az emberek kint?

— Mint mindenütt. Közönyösek, fáradtak, alig érdeklődők. S ez még jó. Ha valahol véletlenül nagyon érdeklődtek utánam, abból mindig baj lett. Megtudták, hogy magyar és zsidó vagyok. Kettős pech.

Bólintottam:

— Különösen az utóbbi. Régi átok. A vérünkben hordjuk.

Kissé megrándult az arca:

— Vérünkben? Isten tudja! Olyan könnyű hazudni a szavakkal...

— Úgy értem, hogy zsidóságunk tudata levetkőzhetetlen. A vérében hordja még az is, aki talán a bőrét is szívesen lehúzná, csak hogy megszabaduljon tőle. De nem lehet. Az ősi vér erősen fog és sorsunkhoz köt minket, zsidókat.

Furcsán, kicsit gúnyosan elmosolyodott:

— Hagyja a vért. Mi köze az én huszonhárom éves véremnek hatezeréves öreg zsidók véréhez?

— Hatezeréves öreg zsidók vérét hordja az ereiben.

— S ha nem?!

— Akkor nem lenne zsidó.

Felugrott, néhány lépést tett a szobában s hirtelen visszafordult:

— Látja, ez nem igaz. Mert ha igaz volna... akkor... én... most... ma... nem lennék többé zsidó...

— Tessék?!

— Vegye szószerint. Különben várjon. Majd bővebben megmagyarázom.

Leült mellém. Új cigarettára gyújtott és fakó, szenvtelen, majdnem érdektelen hangon elkezdte:

— Öt évvel ezelőtt történt. Ott álltam a jeles érettségimmel az egyetem kapuja előtt és nem engedtek be. Zsidó vagyok, megértettem, idegen vagyok. Idegen vagyok a magyar anyanyelvem, magyar szülőföldem, magyar nevem dacára. Ja, a nevem! Már azelőtt is sokat gondolkoztam fölötte, hogy miként jutottam én, koldus zsidógyerek, a két ff-es és y-os Kunffy névhez. Mert tudnia kell, hogy ez nem magyarosított név. Az apám Kunffy Gábor volt, a nagyapám Kunffy József és a dédapám... nos igen, a dédapám, akiről öt év előtt hallottam először — a dédapám Kunffy Ábrahám volt...

— Szóval ott álltam az egyetem előtt. Kirugva. S mindaz, amit odabent mondani tudtak számomra, vigasztalás, biztatás, bátorítás helyett, egy kérdés volt, amit az egyik tisztviselő intézett hozzám a dékáni hivatalban:

— Hogyan jutott ön fiatal barátom ehhez a névhez?

— Nem tudom — feleltem durcásan — valószínűleg örökölnöm kellett, mert apámat, sőt nagyapámat is így hívták.

A tisztviselő fejét csóválta:

— Furcsa! Zsidónak y-os magyar név! Rendes úton nem juthatott hozzá.

— Nem? Ön tehát úgy gondolja, hogy valamelyik ősöm lopta ezt a nevet?!

— Ne tüzeljen, fiatalember. Érdekel ez a dolog, mert az én családom, anyai ágon rokonságban volt bizonyos Kunffyakkal, bár ez a rokoni ág tudtommal a 18. század végén kihalt, vagy... igazán nem tudom... de valahogy megszakadt...

Nem akarom sokat részletezni a dolgot. Az öreg tisztviselő felkeltette érdeklődésemet (miért? Nem tudtam volna megmagyarázni!) és én elfogadtam meghívását délutánra, a lakására. Elvittem magammal családunkra vonatkozó minden okmányomat is, úgy, ahogy kérte. Ezek az okmányok meglehetősen hiányosak voltak s legrégebb darabjuk egy ősrégi, elsárgult héber imakönyvnek a fele volt; a könyv nagyapámé volt egykor és vastag fekete födelének belsején elmosódott héber írás látszott. Mit jelentett? Nem tudtam. Családom egyetlen tagja sem tudta olvasni az írott héber betűket...

Sohasem felejttem el azt a délutánt! Az öreg tisztviselő egykor református papnövendék volt s kitűnően írt és olvasott héberül. S egy rövid délutáni búvárkodás után megfejtette az imakönyv héber betűinek és az én y-os nevemnek rejtélyét. A bejegyzés ugyanis elmondotta, hogy a könyv tulajdonosa Kunffy Ábrahám, volt szabad magyar nemes, ki az Úr 1782. esztendejében szabad elhatározással áttért a zsidó hitre, hogy szerelmesét, Sárát, a gombkötő Mózes leányát feleségül vehesse. Ugyanakkor kapta István neve helyett az Ábrahám nevet is. S a második bejegyzés megőrizte, hogy 1790-ben született ötödik fia, kinek a József nevet adta... Így találkoztam én véletlenül egy szeptemberi délutánon a dédapámmal s így tudtam meg, hogy apai ágon ősi kun-magyar vér csörgedezik az ereimben, s hogy a negyedik generációm még...

— Rettenetes napokat éltem át, magamba zárva a titkot és nem találva kiutat a labirintusból. Mi legyen most? Mit tegyek? Itt állok egy vallással, melyet vérszerint nem vallhatok magaménak. Mint egy mély, halálos bűn volt dédapám előző élete eltemetve a családban. Nagyon jámbor zsidók lehettek dédanyám ősei, s azért nem említhették soha, hogy praelita volt a családban. Anyámnak — s amennyire emlékszem — nagyanyámnak sejtelve sem volt arról a titokról, melyhez én is oly véletlenül jutottam, s mely felkavarta egész valómat. Mi lesz most? Szenvedjem-e végig egy fajta minden szenvedését és megalázottságát, holott a véremben ősi kún szilajság száguld?!

Legyek martirja egy fajtának, mely nem enyém egészen?! Hihetek-e abban, hogy jogos a szenvedésem, mert Isten kiválasztott népéhez tartozom, — amiben mellesleg már régen nem hittem?!

Tízezer marcangoló kérdés — és egyre sincs felelet. De egyre erősebben érzetem magamban az egészséges önzés szavát felhangzani, mely azt parancsolta, hogy válasszam ki életem símább, könnyebb útját, tegyem le hátamról Ahasveros évezredes batyujának idegen súlyát és zökkentsem vissza életemet arra a vágányra, ahonnan dédapám végzetes szerelme kilendítette a magáét és vele az enyémet is...

Az elhatározás nem volt könnyű. Anyám vallásos asszony volt és gyermekkorom a zsidó szertartások sugárzó melegében telt el. Ah, gyerekség! A menára gyertyája és a karácsonyfa gyertyája egyformán lobog s hogy husvétkor maceszt eszem-e, vagy ostyát a székesegyházban — egészen mindegy. Ugyanarra az Istenre gondolok, s ugyanaz az Isten gondol rám. Mit veszítenék hát zsidósággal, s vajjon elveszítek-e vele valamit csakugyan?!

S ekkor mint egy szívem mélyéig hatoló kés döbönt belém a gondolat: igen! Elveszíthetem a Földet. Elveszíthetem mindörökre. Vége a szép álomnak, hogy filléreimmel, vagy arcom verejtékével felépíteni segíthetem egykor a világtörténelem legszebb álmát: a kétezer év óta halott Hazát. Élénkebb, mélyebb, rettenetesebb fájdalmat apám nyitott sírjánál sem éreztem, mint akkor, mikor ez a gondolat feltámadt bennem s mikor rájöttem, hogy ezt az álmot, csodát, káprázatot mindörökre eldobom magamtól, s hogy ez az egyetlen Valami, amit sehol, soha máshol fel nem találhatok...

— Igazi harcom csak most kezdődött. Le kellett küzdenem az önkínzó gondolatot, hogy a Földhöz sincs közöm többé! Nehéz, véres, rettenetes birkózás volt...

— Egy este kezembe került a Child Harold... Felködlött előttem Byron lord... Az angol főúr, a halhatatlan poéta, milliók gazdag tulajdonosa, nők bálványa... S hirtelen láttam őt, alig túl a harmincon, vagyonát, hírét, nevét s végül életét is feláldozni egy antik álom életrekeltéséért, a görög mese feltámasztásáért, a görög szabadságharcért... Csodálatosak a szív akaratának útjai. Akartam, hogy közöm legyen a Földhöz, s íme Byron megmutatta nekem, hogy egy nagy álomért idegen élet is odaáldozhat mindent. Byron megmutatta nekem, hogy a Föld Mese, Észme, Szépség, Szimbolum, nincs faja, nincs vallása, mindnyájan gyermekei lehetünk, ha eléggé szeretni tudjuk Őt...

A hangja elhalkult:

— Félvér vagyok, de zsidó dédanyám vérének minden cseppje az ereimben Ción felé lángol...

— S van egy álmom...

Egyszer még oda mehetek...

S ott megtalálom minden „miértemre“ az „azértet“...

Suttogó hangja elhallgatott..

Pár perc szünet állott be.

Felgyújtottam a villanyt. Láttam, hogy a szemem csupa tűz. Az enyém csupa könny volt.

Változott hangon, majdnem hetykén kérdezte:

— Mit szól ehhez a históriához?

— Csodálatos valami... — feleltem tompán.

— A történetem?

— A zsidó vér ereje, barátom!

Egymásra néztünk. S én hosszan megszorítottam testvérkezét.

DR. KENÉZ-KURLÄNDER EDE

„Nem jubilálok“ — feleli mindenkinek, aki az ő betöltött hatvan esztendejét számon tartja. „Inkompatibilis“ is volna a hangos ünneplés az ő elvével, mely minden személyi kultusznak hadat üzenve a zsidó szív és tiszta ész kritikájának jogáért küzd az elposványosodott magyar zsidó közélet fórumán. Ezt a képet egy nagyváradi festőművész juttatta el hozzánk abból az időből, amikor Kenéz-Kurländer Ede dr. a nagyváradi társadalom élén, az ottani gazdasági és kulturális élet középpontjában állott. Akkor még nem sejtette, hogy az apjától, a nagyhírű Kurländer Raffaeltől örökölt héber tudást egykor a zsidóság küzdelmeinek javára fogja gyümölcsöztetni. Az „ám kesé őref“ a keménynyakú nép fia, aki bátran kiáll a porondra a maga igazságáért és harcol érte olyan időben, amikor a zsidó közélet nem tűr ellenzékét. És ez mégis feltétlenül érdem még azok előtt is, akik más utakon járnak.

Dr. Kenéz-Kurländer Ede, a „Szombat“ szerkesztője

A PESTI CHEVRA KADISA ÚJ SZÉKHÁZÁBAN

Dávid király. Lovag Adler Mór festménye a Pesti Chevra Kadisa gyűjteményében

Régen túlnőtt a Pesti Chevra Kadisa az évtizedek előtt kiszabott kereteken. Megnövekedett intézményeinek száma, gyarapodott és megsokszorozódott nemcsak tagjaiban, de ügyeinek szétágazó voltában is. Aki a régi székházban kereste fel a Pesti Chevra Kadisát, láthatta, hogyan torlódnak ott a teendők, az „ügyfelek“ egymásnak adják át a kilincset és olyan ügyekkel is fordulnak a Chevrához, amelyeket csak akkor elégíthetett ki a vezetőség, amikor még a konjunktúra lehetővé tette a segítség programjának legszélesebb megvalósítását. *A Pesti Chevra Kadisa épp annak köszönheti nagy népszerűségét, hogy itt sohasem a számok, hanem a szívek domináltak.* Meleg zsidó szívek találkoztak itt össze, melyek a jótékony-ságban nem ismertek határokat, nem ismertek lehetetlenséget. A Chevra népszerűsége azonban egyszerűsmind ügykörének folytonos növekedését jelentette. És így történt, hogy a régi székház egyre szűkebbnek bizonyult a nagy és sokoldalú tevékenység kifejtésére. Most a Chevra Kadisa új alapítványi házába (VII, Erzsébet körút 26) költözött. De itt sem vezették semmiféle luxus szempontok. Nem akart a mai súlyos időkben „reprezentálni“. Hanem összeállította úgyszólván semmiből az egész berendezést. Nemesszívű iparosok segítették, hogy a pesti Szentegylet székháza méltó kereteket kapjon. A falakon régi képek jelzik, hogy a

Chevra vezetőségében mindig megvolt a zsidó művészet iránt való érzék is. Mózes a törvényhozó és Dávid a zsoltáros király tekint le a falakról. Köröskörül a Chevra nagyszerű jótékony szociális intézményeinek képei. Nagy rabbik, zsidó mesterek arcvonásai hirdetik a tradícióhoz való nemes ragaszkodást. Régi reliквиák és ódon fóliánsok tanuskodnak évszázados huzgalomról, amellyel itt a hagyományos jóságot gyakorolták.

Az egyik falon Mózes Montefiore kézírása. A 99 éves pátriarcha köszönőlevele a Chevrához, egyszerűsmind dokumentuma annak is, hogy a pesti Szentegylet mindig kapcsolatokat keresett és tartott fenn az egyetemes zsidóság reprezentánsaival. Széles látókörrel tanuskodik a Chevrának ez a törekvése. „Ezért — írja az agg Montefiore — meghagytam, hogy a Chevra átiratát eltegyék örök emlékül az „Ohel Mose“ ereklyegyűjteménye közé. Őseink Istene tekintsen

ש"ל"ת

פה ראמוקטש יום ה' טו חשוון התרמוד לצ"ל

יהי נעם ה' על חוק הגדולים הרמים ישרים ותמימים חכמים וצדיקים מנבלי ורחמי
 חברא קדישא בעדת ישראל דהק' בודא פשקט על יב' דהק' כגור נעלה נשמת
 ראבונו לשנת ב'תקס"ב עזראל רי"ס. י"ג ע"ג

דב חודש וברבב למענת על דבר אשר באתנו לבגזנו ולברכנו
 במורתיכם היקרות במחני לחוק הוא חוק חשן תקצת יום
 ה'ל'ת אומי זה תקעם ותקע שנה: ערבי עלי דרכיכם ער לסוף
 ומקרב לבי נגט מנגב לפניכם היום באורתי קלה את מוחת תודתי:
 ולמען ידעו דורותינו אחרינו כי גדיל ה' לעשות עמרי למלאק הן
 בענינם ובעני דביה טחוטו חרדיה על דבר ה' ילדי לנשיב את
 קפר הנרכות אשר ברכתם אותי כ'הגל מאה יהודית קטמעה לכבוד
 התחיה ולמניה אותו עם בין מנתמם יקדים וכלי נגלב
 זה אלהי אבותינו ממעון עבתו קעה עליט ועל ע' עטובית יקראל
 יתן מהווה עליכם ורוה קדשו בלבבכם ינוח למען תחירו לעשות טיוב
 יתקרב בעני ה' ותזכו להגיל תודתנו הקדושה ולהאדירה בעני כל
 העמים וידעו כל יקבו ארץ כי עם ה' בקרב עלינו

אלה דברי מוקירכם הנאמן
 נמטתיר בער טוב עמו

A 99 éves Mózes Montefiore levele a Pesti Chevra Kadisának

Kramer Miksa, a Chevra elnöke

Arányi Ignác királyi tanácsos, a Chevra alelnöke

reánk és Izráel egész házára, árásszon fényéből reátok, nyugtassa szent szellemét szíveteken, hogy folytathassátok a jótevést és szent Tóránk dicsőségének emelését a népek szemeiben, hogy tudják az ország lakói, hogy az Úr nevét hirdeti ajkunk“...

Az új székházba való költözést a Chevra tőle megszokott zajtalansággal, minden hangos harsonázás elkerülésével végezte el. A négy fal között lefolyt választmányi ülésen adták át az új székházat áldásos rendeltetésének. Kramer Miksa, a Chevra elnöke emelkedett megnyitójában többek között a következőket mondotta:

„Midőn a mai napon első választmányi ülésünk keretében avatjuk alapítványi székházunkat, első szavam a hála a Mindenható Istenhez, aki megérvünk engedte, hogy új alapítványi székházunkban folytathassuk azt az Istennek tetsző és a szenvedő emberiség

javára szolgáló szent munkát, amelyet régi házunkban annyi szeretettel és odaadással folytattunk. Ebben az új házunkban sem akarunk egyebet tenni, mint amit a régi otthonunkban csináltunk: a szenvedő emberiség javára szolgáló munkánkkal megszentelni Isten nevét. Folytatni akarjuk a munkát ott, ahol elhagytuk, dolgozni akarunk tovább is hittestvéreink és a szenvedő emberiségért. Avatni akarjuk házunkat Istennek nevében, a hitnek és szeretetnek jegyében...“ És Kramer elnök mindjárt be is jelentette, hogy az avatást egy szent cselekedettel, 40 aggokházi és szeretetházi ápolt felvételével és 100 árva segélyezésével pecsételik meg.

És hasonló szellemben beszélt dr. Endrei S. Henrik, a Chevra igazgató-főtitkára is:

„Bizonyos meghatottság vesz erőt rajtunk, amidőn első ízben terjesztünk elő jelentést a választmány-

Dr. Endrei S. Henrik, a Chevra igazgató-főtitkára

Az utolsó ülés a régi székházban

R. Eleazar Flekeles, Winterberg Gyula őse, a Chevra gyűjteményében

nak új alapítványi székházunkban. Négy évtizedes munkánk és küzdelmeink színteréről tettük át hivatali székházunkat új helyiségeinkbe. Most, amikor jelentésünket előterjesztjük, elvonul előttünk a multaknak oly sok fájdalma, szenvedése, küzdelme. A háborúban a Chevra Kadisa a legszebb tisztikórházat tartotta fenn, 1918: a Chevra Kadisa fénykora, midőn az ezévi tagfelvételi díjak egymillió koronát kitevő összegéből árvaalapot csináltunk oly árvagyermek részére, kik árvaházakba felvehetők nem voltak. Utána a forradalom, a kommun. Itt állottunk kifosztva, a legerősebb ostromnak kitéve és életünk kockáztatása árán védtük Chevra Kadisánkat és annak eszméjét, mert hittel és meggyőződéssel vallottuk, hogy a testet megölni lehet, de a lélek, az eszme örök és halhatatlan. És a vérzivataros idők elmúltak és a legnehezebb viszonyok között hozzáfogtunk Chevra Kadisánknak a romokból való újjátépítéséhez. Összes alapjainkat és alapítványainkat elvesztettük, intézményeink szét-dulva voltak. Törhetetlen akarattal, önfeláldozó szeretettel kezdtünk a nagy munkához. Alapjainkat és alapítványainkat, sajnos, visszaszerezni nem sikerült, de intézeteinket restauráltattuk, újonnan felszereltük és rendeltetésének ismét átadtuk.“

Dr. Endrei ismertette számszerű adatokkal is, hogy fejlesztette a Chevra Kadisa a legsúlyosabb viszonyok között összes intézményeit. Hogyan bővítette a Szeretetházat, Aggok házát, Vakok otthonát. A Szeretet-

kórházat a legmodernebb felszereléssel látta el. Csodálatos fejlődés, mely dacol a legnagyobb nehézségekkel is. Az ápoltak és betegek száma ma ötszörte nagyobb, mint békében volt.

„Dacára a nehéz viszonyoknak, — fejezte be Endrei dr. — nem csüggedünk. Érezzük és tudjuk, hogy minél nehezebbek az idők, annál súlyosabbak a Chevra Kadisánkra háramló terhek és feladatok. Mindent el akarunk követni, hogy Chevra Kadisánk nagy és szent céljait megvalósíthassa. Legjobb tudásunkkal és minden tehetségünkkel akarjuk szolgálni Chevra Kadisánk eszméit, dolgozni akarunk Chevra Kadisánk szellemében, mely az ideális Gemiluth cheszed fogalmának felel meg. És miként elnök urunk mondotta: hitünkért és a szenvedő emberiség javára szolgáló munkánkkal akarjuk megszentelni Isten nevét, hogy kegyet találjunk Isten előtt és hogy áldás fakadjon munkánkból a szenvedő emberiség javára.“

És ilyen értelemben beszélt dr. Hevesi Simon vezetőfőrabbi és Stern Samu, a pesti hitközség elnöke is. Ezt a szellemet képviseli a Chevra vezetősége, amely meg van győződve, — amint dr. Hevesi mondotta — hogy „nem a cirádák pompája, a lámpák fényessége az, ami tartalmat ad, hanem a hitbeli megézés, a jóságereje és a jónak gyakorlásában megnyilatkozó istentudat“.

Érdekes megemlíteni, hogy a Chevra nem „építette le“ a régi székházat, hanem odaadta a „Tiferesz Bachurim“-egylet ifjainak, hogy a Tóra tanulása hangozzék éjjel-nappal abban a házban, amelyben az Irgalom és Szeretet szava szólt évtizedeken át...

JEHUDA JEITELES: FUKAR KALBI SÍRKÖVÉRE

*Fukar Kalbi szörnyülködik,
Sírja mélyén hogyha ébred,
Senki se evett kenyeréből,
S most húsából esznek férgnek!*

A Chevra egyik munkaterme az új székházban

HERS LÉB GOTTLIEB A NAGY MARSALIK

Most egy éve, hogy eltemették Mármaroszigeten 89 éves korában *Hers Léb Gottliebot*, a híres marsalikot. De sokan már nem is tudják ma, mit jelent ez a szó, amely mögött valaha egy egész világ rejtőzött, a derűs jókedvnek, a zsidó mulattatásnak, a mélyértelmű humornak és sokszor keserű kacagásnak a világa. Aki egyszer hallotta *Hers Léb Gottliebot*, a szigeti marsalikot, valamelyik lakodalmon „konferálni”, amint ott állott a lakodalmi közönség központjában és ömlött belőle a rímes rögtönzés, völegényről, menyasszonyról, házasságról, világfolyásáról, aktuális kérdésekről, bibliai és talmudi magyarázatokkal fűszerezve, az sohasem fogja elfelejteni a letűnt világnak ezt az érdekes alakját, aki körül valóságos legendák szövődtek a nép között.

Gottlieb Sátoraljaújhelyen született 1841-ben és amikor az oroszok 1849-ben a Habsburgok meghívására Magyarországra jöttek, már Szigeten lakott az apja, aki szintén híres mulattató marsalik volt. *Hers Léb* el szokta mesélni, hogy emlékszik, amikor apja vállára vette és kivitte a határba, hogy megmutassa neki az orosz tábornok, az orosz katonákat. „Az volt — mondotta — egyetlen emléke, amikor apját nem vidámnak, hanem nagyon szomorúnak és lesujtottnak látta.”

Hers Léb 16 éves korában vesztette el atyját és neki kellett folytatni a foglalkozását, eleinte csak a család fentartása végett, de később már valódi hivatottság-érzésből. Hiszen völegény és menyasszony felvidítésát a zsidó tradíció a legszentebb „parancsok” közé sorozza. Húszéves volt *Hers Léb*, amikor Kolomeában lakodalmon összekerült Nathanson lemergi főrabbiával, akinek annyira megtetszett a marsalik előadása, hogy legnagyobb csodálatának kifejezésével halmozta el. És ezzel a fiatal marsalik bohém könnyelműsége dacára a zsidó tekintélyek közé emelkedett. Nemsokára megházasodott. Budapesti leányt vett el.

Nagyszámú gyermekei közül sokan fiatalon haltak el és csak hárman maradtak meg. Néhány esztendeig Kolomeában lakott, itt folytatta 1880-ban az egy évvel előbb Szigeten megindított „*Hasemes*” (Nap) című héber lapot, majd ismét visszaköltözött Szigetre és innen hívták minden lakodalomra, Magyarországra, Lengyelországra és humorát arannyal fizették. De elment szegény lakodalmakra is, ahol jótékonyt gyakorolt isteni adományával és felvidította a lakodalmi népet és elűzte derűs tréfáival a jövő gondjait. Mikor már mindkét szemére megvakult, még akkor is felvidította az embereket élceivel, kedves beszédeivel, rímes rögtönzéseivel, szellemes fejtegetéseivel, melyeket visszavonultságában is folytatott utolsó napjáig.

K. S.

AVIGDOR HAMÉIRI (TEL-AVIV) : CHALUC A TENGERPARTON

A telavivi tengerparton. Az egész strand tele van férfakkal, asszonyokkal, gyermekekkel. Messziről úgy tűnik, mintha színes szőnyeg volna felterítve és benne két uralkodó szín: kék és piros. A homokban pihenők között: két kövér amerikai nő. Mindketten turisták, akik nem annyira fürödni jöttek, mint inkább körülnézni. Néznek és hallgatnak.

A vízből kijön egy ifjú, barnatestű, izmos és ruganyos. Chaluc. Ismerem rég. Most napok óta „munkanélküli”.

Kijön a vízből, odalép ruhájához. A csomóból kivesz egy narancsot és egy darab vajaskenyeret. A felét megeszi, azután újra a vízbeugrik és eltűnik a hullámok között.

Ott állok a két kövér amerikai asszony mellett és nézem velük együtt az ifjú kedvtelését.

Az egyik amerikai nő hozzám fordult kérdezőn.

— Chaluc, — felelem neki.

— Chaluc! — ismétlik utánam mind a ketten meghatottan.

Egy negyedóra múlva. Tevekaraván vonul el éppen az ifjú ruhájának közelében. Az egyik teve megijedt valamitől és rálépett a ruhára.

Kijön az ifjú, látja a teve pusztítását. Kiveszi a megmaradt darab kenyeret. Megvizsgálja. Még ehető. Csak egy darabot kell eldobni belőle. A narancs azonban szét van taposva. Eldobja a szétroncsolt narancsot és eszi a kenyeret jó étvágyal.

Az amerikai nők egyike látja ezt. Részvéttel telik meg az ifjú iránt. Gyorsan határoz és felkel, kivesz erszényéből egy ezüstpénzt, odalép az ifjúhoz, mutatja neki, hogy dobja el a kenyeret és feléje nyújtja az ezüstdarabot.

Az ifjú reánéz. Először kérdőn, azután csodálkozóan és végül haragos mozdulatot tesz. Eldobja a kenyeret dühösen.

— Az ördögbe! Még egy darab kenyeret sem hagynak békében megenni!

És otthagyja a jótékony nőt megvető pillantással.

E. CARLEBACH: UTILEVELEK MARANNUSOK A BALEÁROKON

*Gettókapu Cordovában
Ghettotor in Cordova*

*A Maimonides-zsinagóga
női karzata*

*In der Frauenempore
der Maimonides Synagoge*

A BOLDOGSÁG SZIGETE

Gyöngyhalászoknak nem kell a Földközi tengerben alámerülniök. „A Földközi tenger gyöngye“ kényelmes gőzhajón érhető el. *Mallorca* a Baleárok legnagyobb és legszebb szigete, Északafrika felé vezető utunkon fekszik. A klíma ideális, a lakosság rokonszenves, a város nyugodt, a tengeri öböl isteni. Az ajtók éjjel nyitva maradnak. Senkise gondol itt betérésre. A levélhordó kívánatra mindjárt fel is olvassa az érkező postát. A villamos megáll, sőt vár is bárkire, ha messziről intenek feléje. Szóval a boldogok szigete ez. És így látnám én is, ha nem állna itt előttem a „Bellver“ vára, amelyben a zsidóknak százait kínozták halálra ötszáz, négyszáz, háromszáz és ki tudja kétszáz évvel ezelőtt is. Hiszen véglegesen csak 1834-ben szüntették meg az inkvizíciót. A zsidó látogató elnéz egy pillanatra a Plaza Mayorra, ahol számos zsidó lehelte ki lelkét az autodafék máglyatüzében. A városi oklevéltárban pedig egész kötetek szólnak azokról a „bűnösökről“, kiket tűzhalálra ítélték. El lehet olvasni a Weinbergeket, Apfelbaumok, Mandelstammok, Perecek, Mejirek, Lévyk és a többi zsidók halálának történetét, akiket az inkvizíció „szabályszerű ítélettel“ átadott a világi végrehajtó hatóságnak, miután ő maga, az egyház — nem öl.

A múzeum igazgatója szintén ilyen „zsidó“ eredetű, akiről Ibanez nagy Marannus-regényében hű arcképet fest. Erről azonban nem szabad a Boldogok szigetén beszélni...

És hirtelen nem gyöngy többé ez a Mallorca. A katedrális mintha fenyegetően emelkedne a város fölött. A díszes kapuívok alól a középkor illata száll föl. A piacon Torquemada jár, feketeruhás papok kísérik és nyüzsögnek feléje minden utcasarokból... Az egyház még mindig kezében tartja az összes világi ügyeket is. És megtudjuk, hogy Mallorcának nagyon ártott Spanyolországban, hogy „teljesen zsidó“, habár tudták, hogy évszázadok óta egyetlen zsidó sem él a Baleárokon. Sőt éppen a „rossz hír“ ellensúlyozására a Boldogok szigetén még spanyolosabb és kegyetlenebb volt az inkvizíció, mint bárhol Spanyolországban.

KERESZTÚTON

Hogy Mallorkát egészen zsidónak tartják és egészen antiszemita — rejtélynek tűnhetik, melynek azonban megvan a nyitja. Ha a San Eulalia-templom mellett elhaladunk, ott a Platerián találjuk a legrégebbi marannus községet. A legfurcsább gettója ez a világnak. Mégis senkisésem gondolt itt arra, hogy „zsidó utcában“ lakik. Harminc házban szinte csupa ezüstkovács él. Minden műhelynek megvan a kirakata, madonnaképecskékkel és kereszttekkel. A legjámbo-

*Héber felirat a kordovai
zsinagógából lett katolikus
templomban*

*Aus der Synagoge von
Cordova*

*Jobbra a sevillai gettó
Im Ghetto von Sevilla*

rabb „katholikusok“ ülnek itt a kis asztalok körül és áhitattal kovácsolják a Máriaképeket, amelyekre bizony egyre ritkább a vevő. Rezignáltan néznek ki az üres utcába. Ki merné ezeket a kereskedőket „Salom“-mal üdvözölni? ... Egy leány jön a miséről. Kérdezzem-e, mikor megy a zsinagógába? ...

Megállok az egyik ablaknál. „Moréno“ a neve az öregnek, aki a madonnaképeket csinálja. Moréno — a mi mesterünk. Persze héberül. Az asszony behív és vásárlásra buzdít. Intek neki, hogy nem értem. Az asszony a szomszédot hívja segítségül, aki franciául beszél, aztán kirakja elé a különböző nagyságú keresztek. Megpróbálom spanyolul kifejezni, hogy gyűrűt szeretnék. Az öreg Moréno felemeli a fejét, élesen rámnéz, hallgat. Végül megértetlenül távozom. Egy félóra múlva ismét benézek. Most már határozottan mondom, hogy gyűrűt szeretnék és amikor az öreg mereven reám néz, odaszólok: „Adonáj“ legyen rávésve! Az öreg Moréno elpirul, vonogatja a vállát és hallgat. Az asszony mintha zavarban volna, értelmetlenül kotorász a kereszthalomban. Most kivesszem a zsebemből a „Halapid“ (A láng) című portugál marannus folyóiratot. Az öreg Moréno érdeklődéssel néz reá, de hallgat. Amikor harmadszor is beléptem az üzletbe, behívtam az öreg Morénot az oldalszobába. Mintha a legrosszabbra volna elkészülve. Úgy állt ott mint egy gyilkos, akit rajtakaptak. Beszélni kezdtem Ciónról, Jeruzsálemről, Jóm kipurról. Az öreg Moréno most már portugál titkos zsidónak tarthatott. Egy félóra múlva megadja magát és „testvért“ mond és „Izráelt“. A jég megtört.

KATHOLIKUS JÓMKIPUR

Tisri kilencedike. Itt ülök a gondosan bezárt hátsó szobában. Moréno előttem áll, két férfiú az ajtó előtt, mintha örködnének. A keresztek levették a falakról. Már bíznak bennem. Egészen nem hisznek ugyan és rettenetes volna, ha a titok kiderülne... Nincsenek már máglyák, de van bojkott, ami tönkretethetné az üzletet. Az idegen oly csodálatos dolgokról beszél... „Van egy város... Varsó... Ezer zsinagógával, száz-ezer és százezer Izráel... Jómkipur... A város halott... A piac halott... Csak ezer zsinagóga él... Imádkoznak, kiáltanak és Isten meghallgatja őket...“ Moréno és a pihenőszékben ülő nagymama ámulva néznek reám. „És ti?“ — kérdezem. „És mi?“ — szól a visszhang... Beesteledik. Künn az utcán kivilágosodnak a kirakatok. Az öreg Moréno bizonytalanul megy kirakatához. Harangok zúgnak. Esti mise. A Platéria emberei nem tudják, az Eulália-templomba menjenek-e gyónni, vagy a pinceboltzatokba Kol-Nidréhez...

És hirtelen egy vilnai Jómkipur jut eszembe, ahol zsidótömegek összezsúfolva, összegörnyedve szorongtak a templomban. Hullámszik a tömeg a Kol-Nidré viharától hajtva. A fehérbe borított mozgó fejek úgy hatnak, mintha fehér hólepelbe volnának borítva. Kiveszik a Tórákat és három aggastyán megtörtén mondja... „Az Isten akaratából és a község akaratából engedtessek meg, hogy együtt imádkozzunk az abarjánimmal.“ A bűnösökkel, az áttérni kényszerül-

„La blanca“ katolikus templom, mely azelőtt zsidó templom volt

Aus „La blanca“ der ehemaligen Synagoge (Cordova)

tekkel... És arra gondolok, hogy mindez ezeknek az embereknek a számára készült. Moréno és a nagymama számára, akik titokban, az áttérés után évszázadokkal is az ősi Kol-Nidréhez vonzódtak. És megfogadták, hogy Kol-Nidré... mindazok a fogadalmak, melyeket más egyház kényszerített reájuk, semmisenek...

Moréno még félénken tekint reám, aztán mégis megoldódik a varázs. És amint az egyik sarokban imádkozni kezdek, Moréno befejezte lelke viaskodását és ő is hozzáfog keserves zokogással: *Grande Deus de Israel, Adonai Sebaot Male col haarez kewodo*...

Az ablakok be vannak függönyözve, az ajtó bezárva, egy cserépedényben gyertya lobog. A nagymama föl-kelt, vele keresztény-zsidók generációi, kinszenvedések tengerei, üldözés és szenvedés hegyei, zsidók nem-zedékei, akik máglyák és katedrálisok előtt surrantak el, szívükben egy rettentő kényszerhazugsággal, melynek hamva alatt mégis megőrződött a régi szikra. És a gyertyák lobogásából, melyet semmiféle auto-dafé nem olthatott el, fölzeng az ősi héber imádság Izráel nagy Istenéhez: *Adonai Sebaot Male col haarez kewodo*.

A Mult és Jövő szerkesztőségének és kiadóhivatalának új címe: Budapest V., Vilmos császár-út 34. Telefon: 199-55

DR. LANTOS TIVADAR: AZ IFJÚSÁG MUNKÁJA

A Hitachdut Hanoar B'Hungaria.

A cionista ifjúsági mozgalomnak nálunk a háború előtti és utáni években különféle lokális jelentőségű ifjúsági egyesületen kívül főleg a budapesti „Makkabea“ cionista kör volt a centruma, itt nevelődtek a későbbi vezetők, akik azóta nemcsak Csonka-Magyarország, de az elcsatolt területek zsidóságának is vezéreivé váltak. A „Makkabea“ neve évtizedeken keresztül fogalom volt, zsidó ügyekben való állásfoglalását mindenkor komoly figyelemben részesítették. A numerus clausus éveiben alapjában ingatták meg az 1903. év óta fennálló kört, úgy hogy a magyar-zsidó fiatalság megszervezéséhez új, friss erőkre volt szükség.

A „Hitachdut Hanoar B'Hungaria“, vagyis a magyarországi ifjúság egyesülése (amely mint a Magyar Cionista Szövetség ifjúsági szakosztálya működik) 1925-ben kezdte meg működését. Külföldi egyeteméről hazatért ifjak egyesülve a Budapesten és vidéken talált egyes lelkesekkel, támogatva a Palesztina-építő alapok vezetőségétől, először Pesten, majd vidéken is hozzáfogtak a „Barisszia“ és „Aviva“ csoportok megszervezéséhez, úgy hogy egy évi előkészítő munka után 1926-ban lefolyhatott az ifjúság első megbeszélése, az első „Jom Hahitachdut“, amely lerakta a további rendszeres működés alapjait, országos irányító vezetőséget választott és rendszerbe foglalta azokat a munkamódszereket, amelyeket addig az egyes „Barisszia“ (fiú) és „Aviva“ (leány) csoportok követtek.

A „Barisszia“ és „Aviva“ munkarendszerét az erdélyi ifjúság mozgalmából vette át. A „Barisszia“ (Aviva) egy *testvéri, fegyelmezett, cionista közösség*, nem egyesület, nem csapat, hanem a munkában és minden egyéb életmegnyilvánulásukban is szorosán összetartozó barátok kicsiny (10—25) főnyi csoportja, amely célul tűzi ki magának, hogy szakít a zsidó fiatalság eddigi céltalan, zsidótlan, tartalom nélküli életével és komoly kultúrmunkával, baráti együttléttel és a praktikus Palesztina-építőmunkákban való aktív részvételével igyekszik sajátmagából egy új zsidó fiatalságot nevelni: egy új zsidó generációt, amely képes új erőket vinni a zsidó életbe.

*

Éveken keresztül folyt a szívós, nehéz munka. Egymásután alakultak az ország összes városaiban a „Barisszia“ és „Aviva“ csoportok és hozzájuk mindenütt a legjobbak, a legkomolyabbak csatlakoztak. Lassan-lassan sikerült legyőzni a sokhelyütt fennálló indokolatlan ellenszenvet és nem egy helyen éppen az ifjúság komoly, rendszeres munkája volt az, amely cionista eszme sok ellenzőjét barátta tette. Különösen sok barátot szerzett az egyes csoportoknak és így az egész „Barisszia—Aviva“-mozgalomnak az az alapelv, hogy a *fiatalságnak nem szabad politizálni*. Keresztülvittük, hogy a Hitachdut-ba tartozó ifjaknak és lányoknak *nem szabad egy cionista párthoz sem csatlakozniok*, sem jobbra, sem balra nem szabad magukat lekötöniök, egyedüli feladatuk az alapos nevelési munkában való részvétel, a testvéri szereteten alapuló fegyelmezett belső és külső munka végzése.

Ma a Hitachdut túl van a tűzpróbán, az országban szerte dolgozó 40 csoport egységesen, pontosan és rendületlenül halad célja felé. Vannak köztük egyetemi hallgatók (így a budapesti Makkabea, szegedi, debreceni és pécsi egyetemi csoportok), tisztviselők és kereskedők, fiatal lányok, dolgozó nők, de egyé teszi mindnyájunkat a közös elgondolás, a Barissziánus eszme, amelynek jegyében szoros kapcsolatot tartanak fenn Erdély és más országok „Barisszia—

Aviva“ csoportjaival és az egész világon hasonló program alapján dolgozó más szervezetekkel is. A „Hitachdut Hanoar“ iniciatívájára alakult meg 1930 júniusában egy budapesti konferencián a pártpolitikailag nem szervezett cionista ifjúsági szervezetek munkaközössége is (Arbeitsgemeinschaft Zionistischer Jugendverbände), melynek központi titkársága Amsterdamban működik.

*

Az egyes csoportok úgynevezett „Hitchabrut“-ok munkája a következőkben jellemezhető:

Minden tag rövid hospitálási idő után *cair* lesz (a. m. ifjú) és e minőségben legalább 1 évig a régi tagoknál is fokozottabb nevelésben részesül. Egy év után leteheti az úgynevezett *adón*-vizsgát, melynek tárgyai zsidó irodalom, történelem, a cionista-mozgalom és Palesztina alapos ismerete. Így lesz belőle „*adon*“, aki most már teljes jogú tagja a csoportnak és hordozója a nevelő, praktikus, propaganda stb. munkának. Négy-öt évi szorgalmas, pontos munkálkodás után pedig sikerrel letett héber vizsga alapján *zakén* lesz, „*öreg*“-úr, aki most már automatikusan bekerül az „*öreg*ek“ cionista mozgalmába. Emellett élete végéig tagja marad a „Hitachdut“ családi közösségének és állandóan figyeli, segíti és támogatja az ifjak, fiatal „Barissziá“-nus és „Aviva“ testvéreinek munkáját. Így a „Barisszia“ nevelési folyamata zárt láncot képez.

A kis csoport, a „Hitchabrut“, melynek vezetői a „*rosrison*“ (első vezető), a „*ros-séni*“ (második vezető), aki a nevelési ügyeket és a „*ros-slisi*“ (harmadik vezető), aki az adminisztratív ügyeket intézi, — hetenként egyszer tart rendszeres összejövetelt, úgynevezett *aszéfa klalit*-ot, amelyen különféle folytatólagos *kurzusok* folynak a legkülönbébb témákról. Így például az egyik csoport az egyik évben zsidó szociológiai és általános elméleti politikai kurzust tart, egy másik lánycsoport viszont kurzust a nőkérdésről és egy másik a palesztinai női munkáról, emellett saját tagok és meghívott vendégek *egy-egy előadásokat* tartanak minden héten és kiegészíti ezt a heti *revü*, az elmúlt hét zsidó és cionista eseményeinek alapos megtárgyalása.

A hét egy másik estéjén a „*ros-séni*“ vezetése mellett folyik le az úgynevezett *aszéfat-hacöirim*, vagyis a cairok összejövétele, amelyen rendszeres kurzus folyik a fentjelzett négy kérdéskomplexumból, amelyről aztán az *adón*-vizsgán számot kell adniok. Itt beszéli meg a „*ros-séni*“ a fiatal cairokkal a legbarátabb formákban összes fölmerülő kérdéseiket is. Megbeszélnek zsidó és általános problémáikat, egy szóval meleg baráti kibeszélés ez egy avatott, ehhez értő vezető irányítása mellett. Éppen ezért a „*ros-séni*“ hivatása talán a legfontosabb minden csoport életében.

E két komoly, tanulóösszejövetel mellett aztán minden csoport legkülönbébb alkalmakkor jöhet össze. Vannak akik minden péntek este összejönnek fesztelen beszélgetésre, egyesek szombat délután tartanak „*oneg sabbat*“ összejövételeket, mások együtt mennek sétálni, sportolni, szórakozni. Az „Aviva“-csoportok külön irányítás mellett kézimunka-délutánokat tartanak és gyermekruha-akciókat rendeznek, amelyek eredményét aztán palesztinai ovodáknak és gyermekmenhelyeknek juttatják. A Keren Kajemeth munkájának pillérét, a perselyelhelyezést és ürítés munkáját az ifjúsági csoportok tagjai végzik, pontos irányítás mellett, ők végzik a sékel-akciót, kultúrestélyeket rendeznek és ünnepek alkalmából víg estélyekkel stb. stb., úgy hogy otthonaik, amelyek ma már minden városban rendelkezésre állanak, valósággal központjává válnak az újjáéledő zsidó életnek. Boldogság nézni, hogy ha egy-egy csoportba új tesvér jön,

milyen élményt, milyen ismeretlen örömet jelent számára az a tudat, hogy ő is ide tartozik, ő is részesévé lehet ennek a megelégedett kis közösségnek, holott eladdig céltalanul élte le a napi robotban ifjú életét, amelynek az általa nem ismert vagy félreismert zsidóság nem tudott tartalmat adni. Hitközségek és azok funkcionáriusai, a rabbik és hitoktatók mindenütt boldogan látják az ifjúság munkájának hatását, hogy amit a heti 1—2 hittanóra természetesen nem tudott megadni, amit a család sok helyen vagy szintén nem tudott vagy nem akart megadni, miképpen végzik azt el gyönyörűen az ifjúság csoportjai és éppen ezért nem egy helyen a csoportok munkáját igen erősen segítik a hitközségek és más zsidó testületek.

A központi vezetőség pedig, a Nöszit, amelyet minden évben a „Jom Hahitachdut“ választ, egységesen irányítja a csoportok munkájának minden ágát. Havonta megjelenő orgánummal, a Cherut-tal, a vezetők számára szintén havonta kiadott Bulletin-nal, időnként fontos cionista könyvek kiadásával (Pinsker: Autoemancipáció; Buber: Drei Reden; Achad Haam: Válogatott írások), állandó levelezéssel, látogatásokkal, kerületi konferenciákkal stb. szervez új csoportokat, vigyáz a régiek munkájának helyes menetére, a kulturmunkához minden lehető segítséget megad és általában igyekszik odahatni, hogy az országban szerte dolgozó csoportokat élő, egészséges szervezetté forrassza össze.

Ha sokan elvi okokból talán más úton haladnak, mint amelyet a „Hitachdut Hanoar“ magának célul kitűzött, az az őszinte, lelkes igyekezete, hogy a zsidóságtól elszakadt vagy lassan eltávolodó magyar zsidó ifjúságot ismét zsidóvá tegye, kétségtelenül mindenkinben csakis rokonszenvet keltet és eddigi munkája, amely példa nélkül áll a magyar zsidóság életében, joggal tarthat igényt minden igaz zsidó támogatására.

Jabotinsky (Reichenthal rajza)

A TRUMPELDOR-SZÖVETSÉG

A zsidó népnek mintegy 40-éves regenerálási mozgalmá többféle zsidó ifjúsági szervezetet hívott életre, de ezek mind, kivétel nélkül — egyoldalúak. Vagy csak „sportegyletek“, vagy csak „kultúregyletek“, vagy csak „mezőgazdasági kiképző“ egyesületek. A Jabotinsky elnöklete alatt működő, mintegy 8 éves Revizionista-Cionista Világuniónak jutott eszébe, hogy a zsidó nép ifjúságát egy olyan egyesületbe kellene beszervezni, amely magában foglalja minden létező zsidó ifjúsági szervezet programjának a kvintesszenciáját. Ezáltal ez az új ifjúsági szervezet alkalmassá válna arra, hogy tagjaiból egy olyan új zsidó generáció támadjon, mely az élet minden viharai között, akár a gazdasági — megélhetési fronton, akár a szellemi tornákban és a szószéken, akár a sportpályán vagy magán a város csatatéren fog kelleni megküzdeni az ellenségeivel — mert kinek nincs ellensége a világban? — minden körülmények között meg tudja állni a helyét! Így szerveződött meg négy évvel ezelőtt a Berith Trumpeldor Zsidó Ifjúsági Világszervezet teljesen katonai alapon. A Trumpeldornak (rövidítve: „Bétár“) a legfőbb parancsnoka a legendás híró *Jabotinsky* (Jerusalem), továbbá a Revisionista Unióban társelnöke *Méir Groszmann* (London) és a világháborúban Palesztináért küzdött Zsidó Légiónak volt főparancsnoka a londoni keresztény-angol *Peterson* ezredes. A „Bétár“ tagjai egyszerre négyirányú nevelést kapnak és pedig: 1. szellemi nevelést (zsidó történelem, héber nyelv, Palesztina földrajz, általános zsidó, ázsiai és kultúrismertek stb.); 2. sportnevelést (mindenféle sport, torna, katona mozdulatok és ismeretek); 3. cionista munkabani nevelést (K. K. L. stb.) és 4. mezőgazdasági és ipari kiképzést. Emellett a zsidók társadalmi életének a kimélyítése és zsidóvá tétele is egyik sarkalatos programja a Trumpeldornak. Mivel pedig a 2000 év óta fegyelmet nem ismert, zsidó ifjúságtól annyi önmegtagadást sem lehet elvárni, amennyi egy normális népi életet élő nemzet ifjúságától telik és annál kevésbé azt a fokozottabb nemzeti erő kifejtést, mely egy ilyen rendkívüli program megvalósításához szükséges: a zsidó ifjúság mai életében mindenesetre rendkívüli, talán szélsőséges, mondhatnám — erőszakos eszközöz folyamofélkarú zsidó hős neve után kapta) ma már 16 országban 18.000 tagja van. A Trumpeldor-eszme hódító erejét eklatánsan igazolja az Erdélyi Trumpeldor Főparancsnoknag (Dés) alá tartozó csoportok története. Az első Kovuca dott a „Bétár“. Az egész Trumpeldor-szervezet — munka és — szellem alapjául a legteljesebb katonai fegyelmet tette meg! Ennek a Trumpeldor-szövetségnek (nevét Josef Trumpeldor, az 1921-ben, az északpalesztinai Tel-Chaj kolónia hősiességében, többedmagával arab golyóktól elesett tavaly szeptemberben alakult meg Dejen 20 taggal, ma 125 tagja van. Az első 7—8 hónapban még Sigheten, Temesvárt, Rettegen és Felsővisón alakultak „Bétár“-ok. Négy hónappal ezelőtt Szamosujvárt, 3 hónappal ezelőtt Naszodon és Gyulafehérvárt, 2 hónappal ezelőtt Marosvásárhelyt, 1 hónappal ezelőtt Petrozsényban és Bethlenben és 2 héttel ezelőtt Kolozsvárt, Havasmezőn, Szebenben és Szatmáron. Ezeknek több mint 750 regisztrált tagja három osztályba tartozik: I. oszt. 7—11 évesek (150 tag); II. oszt. 11—17 évesek (50 tag) és III. oszt. a 17 éven felüliek (550 tag). Így az Erdélyi Bétár alig egyéves fennállása alatt az összes erdélyi zsidó ifjúsági szervezetek élére került (a 20-éves Ezrának 100, a 10-éves Somérnak 700, a 8-éves Aviva—Barissianak 700, a 2-éves Ceiré Mizrachinak 200 tagja van). A „Bétár“ tagoknak legalább 70% közműves, akik a „Bétár“ nélkül a kommunizmus karjai közé kerültek volna.

Feuerstein Kálmán, Dej.

ZSIDÓ HUMOR

MOST MÁR ÉN IS LEHETEK RABBI...

A kovnói rabbi már fiatal korában nagy tudós hírében állott, sok község hívta meg, de ő csak öregedő korban vállalt rabbiságot. Mikor errenézve magyarázatot kértek tőle, a következő példával felelt:

— Egyszer egy részegen fekvő falusi parasztot meg akartak tréfálni a gróf gyermekei. Levetkeztették és fölöltöztették papnak, aztán otthagyták az uccán. Mikor a paraszt fölébredt, látta, hogy papi ruha van rajta. Nem értette, mi történt vele. Talán valóban pap? A zsebébe nyúl s látja, misekönyv van nála. Megpróbálom, — gondolta — ha olvasni tudok benne, akkor csakugyan pap vagyok. — Kinyitja a könyvet és látja, hogy nem is konyít feléje. Bizonyíték, hogy mégsem pap. Ekkor agyában villant: Hát ha a pap sem tud a könyvben olvasni?! Elment a falu papjához és csodák csodája, csakugyan az sem tud olvasni benne! Ekkor megnyugodott a paraszt lelke: „Ha így van, akkor én is lehetek pap!”

— „Én is így voltam, — tette hozzá a kovnói rabbi. — Eleinte azt hittem, hogy valaki rabbi csak úgy lehet, ha megtölti a fejét Talmuddal, responzumokkal, az istenfélelem könyveivel. Hogy lehetek én rabbi Izráelben? — gondoltam. — De később rájöttem, hogy a rabbik sem tudnak semmit, ha így van, — gondoltam — én is lehetek rabbi...”

EGYSZER BESZÉLT EGY SZAMÁR.

A gronibezi R. Móse Icele jelen volt egy ülésen, ahol a résztvevők csakhamar összevesztek, egymás szavába kaptak: „Nem tudod, ki vagyok én?” — „Még a nagyapám is különb volt a tiédnél!” — Így civakodtak és senki se szólt a tárgyhöz. R. Móse Icele az asztalra ütött: „Mesélek nektek egy mesét!” Mindenki elhallgatott és feszülten figyelte a mesemondót:

— Egyszer a szamarak panasszal léptek Isten elé: Miért aláztál meg minket jobban a többi állatoknál? A többi szabadon él erdőben, vadonban, vagy istállóban ápolva. Minket meg éjjel-nappal hajszolnak, ütnek és száraz kóróval táplálnak. Adj nekünk beszélőképeséget, hogy pörbeszállhassunk gazdáinkkal. „Jól van, — felelte az Úr, — egyiketeknek megnyitom a száját, majd meglátom, mit fog szólni!” Ez az egy pedig Bileám szamara volt. Mikor Bileám háromszor megverte, Isten megnyitotta a száját. És mit mondott a samár? Nem azt, hogy az angyal áll előtte és a keskeny úton nem tud kitérni. Hanem kezdett dicsekedni a származásával: „Hiszen én vagyok a te samarad, melyen ősidőtől a mai napig nyargaltál... Ekkor Isten kimondotta az ítéletet: „Ezeknek a szamaraknak nem való a beszéd”...

AHOL NINCS VESZEKEDÉS...

A tarnopoli rabbi Jósua dicsekedett egyszer a községi veszekedések miatt panaszkodó rabbik társaságában: „Az én községemben egyáltalában nincs semmiféle veszekedésnek helye.”

— Ilyen nagyszerű község ez a Tarnopol? — irigykedtek társai.

— Mire R. Jósua így fejezte be:

— A veszekedés tudillik úgy támad, hogy egyes emberek, akik egyetértenek valamiben, egyesülnek társaságba vagy pártba. Jönnek mások és ellenkező véleményben egyesülnek. Így keletkezik a veszekedés. De az én községemben oly nagy a széthúzás, hogy még nem akadt két ember, akik egy nézetben volnának. Ezért nincs helye a veszekedésnek...

VAN-E VÍZ A TEJBEN?

A lodzi rabbihoz jöttek panaszkodni, hogy a tejárusok vizet vegyítenek a tejbe. Elhivatta az összes tejeseket és így szólt hozzájuk: — Uraim, egy súlyos kérdéssel fordultak hozzám, húsos és tejes összekeveredésről van szó és rengeteg kárt okozna a dolog, és a városnak összes edényei beleesnének a tilalomba, de enyhébben lehetne eldönteni a dolgot, ha tudnám, hogy a tejben, mit a városban árusítanak, egy kis víz is van, és nem tiszta tej!

— „Úgy van! — feleltek egyhangúan a tejesek, — tudvalevő, hogy a tejbe vizet szoktak keverni.”

— És nincs köztetek egy sem, aki tiszta tejet árul? — kérdi a rabbi.

— Egyetlenegy sincs, — felelik kórusban a tejárusok.

— Biztosak vagytok ebben?

— Rabbi, — szólnak csodálkozva, — hát nem ismerjük mi a mesterségünket? Saját kezeinkkel öntjük mindig a vizet a tejbe!

— Ha így van — szólt a rabbi szigorúan, — figyelemzetlek benneteket, hogy ezentúl tiszta tejet árusítsatok, egy csepp víz se legyen benne. És aki vizes tejet fog eladni, kihirdetem a templomban, hogy a teje tilos, mint a tisztátalan állaté...

A TALMUDFORDÍTÁS ELLEN.

Oroszországban le akarták fordítani a Talmudot, oroszra. A kovnói gaon azonban ellenezte.

— Miért? — kérdezték. — Hiszen a rabbi tudja, hogy a zsidógyűlölők folyton hamisan idéznek a Talmudból és ha most felüthetjük előttük a Talmudot saját nyelvünkön, mindenki látni fogja, hogy hazugul idéznek olyat, ami nincs benne.

— Ellenkezőleg, — felelt a kovnói gaon. — Mesélek nektek egy történetet: Egy kis városkában élt szerényen egy rabbi, aki nagy tudós volt és éjjel-nappal a könyveket bújta. A közeli nagy városban pedig élt egy felfuvalkodott rabbi, aki gögijében a kisváros rabbiját tudatlan üres embernek mondotta. Egyszer odavetődött a nagyváros rabbija a kisvárosba. Megkérdezte a rabbitól, mikor látogathatja meg? Mire az visszaüzente, hogy nagyon el van foglalva és így sajnálatára nem fogadhat vendégeket. — „Miért zárta be ajtaját a nagyváros rabbija elől?” — kérdezték tőle hívei. „A dolog úgy van, — felelte, — tudom, hogy ő rólam mint tudatlan, semmirevaló emberről szokott beszélni. Amíg nem találkozom vele, azt mondhatják neki az én védőim: Hiszen nem ismeri. Ha ismerné, más véleménye volna róla! De ha egyszer találkoztunk, ő még úgysem változtatja meg a véleményét, mit felelhet neki az én védőm? — Így van ez a Talmuddal is, — fejezte be a kovnói gaon. — Most azt mondhatjuk a Talmud gúnyolójának és vádlójának: Hiszen nem is ismeritek, nem is tudjátok elolvasni! De ha le lesz fordítva az ő nyelvükre, ellenségeink még tovább is hamisan idéznek majd belőle, mit felelhetünk nekik?... Így még mi adunk fegyvert a kezükbe. Mert mindegyik azt mondhatja hazugságára: „Magam olvastam a Talmudban...”

AZ ANYA ÉS LEÁNYAI.

R. Elija Chájim, a lodzi rabbi is résztvett a lengyel kormányzó fogadtatásában, de helyét a katolikus és a görögkeleti papok mögött jelölték meg. „Nem neheztel-e, — kérdezte tőle a polgármester, — hogy a másik két felekezet képviselői mögé került?”

— Nem, — felelt a rabbi. — Egyáltalában nem neheztelek. Az én vallásom a másik kettőnek az anyja és az anya nem irigykedik, ha leányai előtte haladnak...

EGY IDEÁLIS LEÁNYNEVELŐ-INTÉZET

Szinte napról-napra fordulnak hozzánk zsidó szülők, akik leánygyermekük számára zsidó miliót adó nevelőintézetet keresnek. A probléma ezen a téren még szinte nehezebb, mint a fiúnevelőintézeteknél. Szülők szeretnék gyermekeiket olyan környezetben elhelyezni, ahol a modern kiképzés mellett megismerkedhetnek a zsidó kultúra értékeivel és a művészi esztétikai kiképzés mellett közelebb jutnak a zsidó vallás szépségeinek forrásaihoz is. És ilyenkor újra és újra utalnunk kell arra a sok évtizedes tradíciójú, de a modern pedagógiának minden vívmányát magáévá tevő nevelőintézetre, melyet éppen ezek a nagyszerű tulajdonságok, a nevelésnek eme legértékesebb komponensei tesznek értékessé és népszerűvé. A Verő leánynevelő-intézet, amely Budapest legelőkelőbb villanegyedében, a Vilma királynő-úton fejt ki működését, a legideálisabb követelményeket is kielégíti. Teljesen egyéni tanításra fektet súlyt. A modern testkultúra párosul a legintenzívebb szellemi fejlődéssel. A tananyag a növendékek fizikumának, szellemi képességének és előismeretének megfelelően van összeállítva. Gondosan előkészítik a növendékeket az életre anélkül, hogy bravurkodással túlzásba esnének.

Nemrég volt a Verő leánynevelő és Honoria kereskedelmi szaktanfolyam záróünnepélye, amely érdekes képet adott Verő Adélnak, a művészelektű pedagógus tanítási és nevelési módszeréről. A növendékek maguk konferáltak, szavaltak, előadtak magyarul, németül, franciául, angolul, dokumentálva, milyen nagyszerűen haladtak a hazai irodalomtörténetben és a külföldi nyelvekben egyaránt. Művészettörténeti diskurzusokat is folytattak francia nyelven, irodalmi képeket, zenei motívumokat magyarítottak és mozgásművészeti produkciókat mutattak be. És hangulatképeket zsidó írókról. Zsoltárok és héber költők vezették be az értékes műsort, amely nagyszerűen adott számot a Verő leánynevelőintézet munkájának fényes eredményeiről.

És a vendégek körüljárták a széles, szép helyiségeket. A tágas tantermeket, az ebédlőt, amelybe virágillat árad be a kertből. Itt is csoportokba osztva az étkezés diétája, aszerint, ahogy a növendékek testi strukturája kívánja. A Honoria kereskedelmi szaktanfolyam a gyakorlati életre készíti elő a növendékeket, művelt kereskedői pályákra, hogy ha az életben reászorulnak, mint levelezőnők magyar, német, francia, angol szakismeretekkel megállhassák a helyüket, vagy majdan férjük mellett ezen a téren is teljesíthessenek hivatást.

Az egész nevelési rendszer át van itatva zsidó vallásos szellemmel. Megismerkednek a zsidó történelemmel, zsidó irodalommal és bevezetődnek a zsidó házvezetés specialitásaiba. Önérzetes zsidó leányokat nevelnek, akik saját otthonukba is át fogják plántálni a zsidó szellemet. A szülők hálából szívesen tartják fenn a kapcsolatot később is ezzel a leánynevelőintézettel, amely valóban zsidó kulturális missziót teljesít.

Dr. Sz. G.

TOLLHEGYRŐL

BIEDL SAMU ÉS SÁNDOR PÁL. Szembekerültek egymással és férfiasan összemérték fegyvereiket. Aztán kiderült, hogy nem is ellenfelek. Sőt, párthívek. Sándor Pált belevitték egy mesterségesen szitott félreértésbe, hogy megtámadja az Egyenlőségben Biedl Samut, a szegedi hitközség és 22. községkerület elnökét, amiért állítólag túltemperamentumosan támadta a mostani rezsimet. És pár nap múlva megjelenik a Magyar Hirlapban Sándor Pál élehangú nyílt levele az Egyenlőség ellen s „példátlan vaksággal” vádolja szerkesztőjét, amiért túlmelegen támogatja a mostani rezsimet. És Sándor Pál is, majdnem ugyanazokkal a szavakkal, mint Biedl Samu, kel ki a „keresztény-keresztényen” jelszavak ellen, melyek nem irányulhatnak nem létező pogányok ellen, „hacsak nem minket, zsidókat tartanak ennek”. És Sándor Pál is beszél „gazdasági antiszemitizmusról, melynek az az alapgondolata, hogy le kell rongyolni a zsidóságot, hogy saját jószántából vándoroljon ki.” Ha meg így van, nem tragikus-e, hogy úgy keverik nálunk a magyar zsidóság kártyáit, hogy Sándor Pál és Biedl Samu szembekerüljenek egymással, ahelyett hogy közösen harcolnának a közös célért?

FÜGGETLEN ZSIDÓ SAJTÓ szükségességét hangoztatta a XXII. községkerület közgyűlésén Biedl Samu elnök és dr. Herzog Miksa, a Pro Palesztina közgyűlésén pedig dr. Friedmann Ignác. Különösen az „egymás ünneplése”, az „állandó fetirozás”, a „személyi kultusz túltengése” ellen keltek ki és azok ellen a zsidó „vezetőférfiak” ellen, akik „nap-nap után ünnepeztetik magukat és nagy gyerekeként állítatják be magukat abba a kaleidoszkopba”. Az utóbbi súlyos mondat Biedl Samu erős szavának bélyegét hordja magán. Valóban mulattató, ha látjuk ennek a kaleidoszkopnak folytonos forgatását, melyben az apró üvegszilánkok színes remekművekké varázsolódnak. Ha aztán az üvegek széthulltak, reájuk taposnak. Így történhetik, hogy aki-ről hétről-hétre megírták, hogy a gondviselés küldöttje, a történelem áldása, Mózes és Jesajás elhomályosítója, halála után nyilvánosan „tolvaj”-t kiáltottak reá és a „személyi kultusz túltengetői” egy szóval sem keltek védelmére. Bizonyos, hogy a független zsidó sajtó a közéleti tisztaságnak egyik legfontosabb biztosítója. Ezt pedig csak a legszelebb rétegek állandó éber figyelme és áldozatkészsége biztosíthatja. Csak így lehet elérni azt, hogy a zsidó sajtót mindenki a zsidó ügy és nem a saját személyi ügye szolgálatjának tekintse.

KROKODILKÖNNYEK A SIRALOM FALA KÖRÜL.

A „Pro Palesztina” legutóbbi rendkívüli közgyűlésén, Patai József a Szentföldi helyzetről szóló beszámolójában reámutatott azokra a krokodilkönnyekre, melyeket egyes sajtóorgánumok a Siralomfala körül sírnak, csak hogy annál sanyarúbbnak és siralmasabbnak tüntessék fel a palesztinai zsidók és a cionizmus helyzetét. Az egyik zsidó lap kiérezhető kárörömmel hirdette: *Elvették a zsidóktól a jeruzsálemi panaszfalat!*

Valahogy úgy festett ez a vészkiáltás, mintha ez lett volna a palesztinai zsidóság egyetlen valamirevaló helye, egyetlen kincse, amit íme most erőszakkal elvettek tőle. És úgy állították be ezt a sajnálatos, de elferdített tényt, mintha a Palesztina-építés munkájának csődjéről volna szó. Így tud színeznit, sokszor hamis színekkel festeni a politika. Ezzel szemben az egyszerű tény az, hogy a népszövetségi bizottság helyreállította a statusquot, a régi állapotot, honorálta a zsidók kívánságait, elismerte jogait a panaszfal előtt való imádkozásra, nem türésből, hanem de jure, sőt megtiltotta az araboknak, hogy a zsidó istentisz-

teletek alatt nem szabad a szomszédban épített mecsetben úgynevezett hangos ájtatoskodást folytatni, nehogy a zsidók imádkozását megzavarják. Viszont egészen természetes, hogy a panaszfal, amelynek tulajdonjogát az összes rabbik nyilatkozata szerint is a zsidók egyáltalában nem támadták, továbbra is az arabok birtokában marad. Se többet, se kevesebbet nem kívántak a zsidók, mint amit kaptak. Hiszen megtiltották az araboknak azt is, hogy a siralom falának teréhez vezető telkeiken esetleg olyan építkezéseket folytassanak, amelyek a panaszfalhoz való hozzájutást zsidók számára megnehezítenék. Az arabok nincsenek is megelégedve ezzel a döntéssel és hangoztatják, hogy az ő valósi életük és egyházi területük jogait korlátozni nem lehet. Mégis úgy lehetett ezt az esetet feltüntetni nálunk politikából, mintha százszázalékos zsidó vereségről és a fűni ennél fontosabb, cionista vereségről volna szó.

„Ki kell jelentenünk — fejezte be Patai —, hogy a Palesztina-építés harcosai is a kegyelet szempontjából könnyezve közelednek ahhoz a szent falhoz, amely úgy áll ott Jeruzsálem Óvárosában, mint a megkövesedett zsidó fájdalom égbemeredő örök emléke. Az új nemzedék is szeretettel zarándokol el a régi templomok romjaihoz, próféták és patriarchák sírjaihoz. Az élet szempontjából azonban azokat a falakat figyelik, amelyek egymásután emelkednek Jeruzsálemben, Tel-Avivban, az Émekben és az összes zsidó kolóniákon. Ez a nagy építés munkája, amely a régi zsidó romfalak országában folyik. És az új generáció büszke arra, hogy ezt az építést saját kezeivel, saját fizikai erejével végzi az ősök megújuló földjén.“

„OLAH ÉS AVLAH.“ Bettelheim Sámuel mondotta Szoffer József fiának bármicva ünnepén: A zsidó közélet minden baja onnan származik, hogy a mai amhaarec-világban nem ismerik már a héber helyesírást és helyesolvasást. Így nem tudják megkülönböztetni az **עֹלָה** szónál, hogy „Olah“-e, aki önmagát áldozza fel a közért, vagy „Avlah“, aki másokat áldoz fel...

MEXIKÓBAN ÉS ARGENTINÁBAN IS...

Mexikóban eddig nem igen volt zsidókérdés. Mert Mexikóban a zsidók száma nagyon kérdéses volt. Sokan semmiesetre sem lehettek. És most hirtelen észrevették őket. És a mexikói Hitlerék és Hallerek reáeszméltek, hogy itt egy új működési tér akadt. És megindult az agitáció a zsidók ellen fajvédő programmal az ismert minták szerint. A „felelőtlen elemek“ munkába fognak, a felelős tényezők pedig meghajolnak az ellenállhatatlan néphangulat előtt. — Argentínából csak a báró Hirsch által alapított kolóniák révén kaptunk eddig zsidó híreket. Most hirtelen innen is „Halál a zsidókra!“-kiáltásokkal közvetít a híradó. Az argentinai Hitlerék szerint „a kormány a zsidó vampírok eszköze“. És népgyűlési határozatokat hoznak a zsidók ellen. És végül majd Argentínában is, miként Mexikóban a kormány dokumentálni fogja akarni, hogy ő nem zsidóbarát és hivatalos intézkedésekkel fog fellépni a zsidók ellen a tengeren innen ismert receptek szerint.

KRÓNKA ÉS SZEMLE

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG KÖZGYŰLÉSE.

A pesti izr. hitközség képviselőtestülete vasárnap délelőtt, sip-utcai székházának nagy üléstermében tartotta meg Stern Samu m. kir. udvari tanácsos, hitközségi elnök elnökiétével rendes évi közgyűlését, melynek napirendjén az 1930. évi zárszámadás szerepelt. A közgyűlésen, amelyen a képviselőtestületi tagok nagy számban jelentek meg, Stern Samu hitközségi elnök beszámolt a hitközségi élet nevezetesebb mozzanatairól, kegyelettel emlékezett meg Róth Jenőről, a dohány-utcai templomi merénylet ifjú áldozatáról és az egész közgyűlés együttérzését fejezte ki Taglicht Náthán iránt, aki éppen a közgyűlés időpontjában élte utolsó óráit a zsidókórházban. Majd meleg méltatással emlékezett meg dr. Gábor Gyula ny. főtitkár kormányfőtanácsosi, valamint Wirth Kálmán leánygimnáziumi igazgató c. királyi tankerületi főigazgatói kinevezéséről, majd a közgyűlés élénk tetszése közben méltatta dr. Fischer Aladár zsidókórházi főorvosnak kitüntetését, aki a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen a rendkívüli tanári címet kapta. Az elnök ezután nagyszabású pénzügyi expozében ismertette a hitközség helyzetét és rámutatott azokra a kényszerű takarékosági intézkedésekre, amelyekkel a hitközség pénzügyi egyensúlyát meg kell óvni. Ezek során szerepel a *fiú- és leánypolgári iskola fokozatos leépítése is*. A közgyűlés alapos és magasszínvonalú vita után egyhangúlag elfogadta az Eppler Sándor főtitkár által ez ügyben előterjesztett határozati javaslatokat és a hitközség vezetőségének a felmentvényt megadta. Majd pedig dr. Glücksthal Samu elnökhelyettes nagyszabású beszéde után hozzájárult a fiú- és leánypolgári iskola fokozatos leépítéséhez is.

Ugyancsak színvonalas vita után megalkotta a közgyűlés a maga ügyrendjét, végül megválasztották a hitközség számvevőszékének új elnökévé Kálmán Henrik vezérigazgatót, elnökhelyettesévé pedig dr. Berger Gyula és Soltész József igazgatókat és megválasztották az adófelszámolási tanácsok 400 tagját, mely után a közgyűlés véget ért.

A hivatalos kommunikéhez hozzá kell még fűznünk, hogy a közgyűlésen nagy tetszést aratott szellemes fejtegetésével dr. Schönfeld József, a Zsidó Szemle szerkesztője, aki először szólalt fel a hitközség közgyűlésén, továbbá dr. Osztern Samu és dr. Izsák Ede, a magyarországi cionista szervezet elnöke. A polgári iskola megszüntetése ellen foglalt állást dr. Balassa József, dr. Török Lajos egyetemi tanár, dr. Patai József, Meitner Dezső. Ledermann Mór a kaszusz átengedése ellen beszélt. Dr. Blum Simon a zsidókórháznál működő orvosok helyzetének javítását sürgette. Felszólaltak még dr. Bernfeld Izsó, dr. Gyulai Noé Hugó, aki az új ügyrend hiányosságát tette kritika tárgyává.

BÉCSBEN, SZALONIKIBEN, BERLINBEN. A világ minden tájékán felüti fejét az antiszemitizmus. Mintha a középkor éledne fel újra. És mindenütt ugyanaz a szó: „Egyéni akció.“ A hatalom *utólag* megbotránkozik, sajnálkozását fejezi ki. A zsidóság pedig várja, „mi lesz álmaiból“.

**Perzsaszőnyeg mindig érték,
Nincsen annál szebb ajándék!**

Művészi szobrok
Vitrintárgyak igazán olcsón!

ANTIKART RT-nál

(ig. Sternberg J. Z.)

VII., Dob- és Kazinczy-utca sarkán

A MAGYAR ZSIDÓK PRO PALESZTINA SZÖVETSE-
GÉNEK RENDKIVÜLI KÖZGYŰLÉSE nagy és előkelő kö-
zönség jelenlétében folyt le. A Kereskedelmi Csarnok dísz-
terme zsúfolásig telt meg. Pfeiffer Ignác professzor, elnöki
megnyitójában ismertette a *Jewish Agency* feladatait. „Soha
nem volt nagyobb szüksége a zsidóságnak a palesztinai
zsidó nemzeti otthonra, mint éppen napjainkban, amikor
az egész világon a legsúlyosabb gazdasági válságban szen-
vednek a zsidó tömegek. Sajnos, a zsidó nép nem teljesít-
ette kellően kötelességét Palesztinával szemben és ezért
nem kereshetjük minden hiba okát az angol kormány maga-
tartásában. Magyarországon az utolsó években örvendete-
sen haladt előre a Palesztina-munka. Nagyobb eredményt
ért el a Keren Hajeszod is. Különösen kiemelkednek a sze-
gedi, pécsi, miskolci, szombathelyi és más vidéki hitközsé-
gek eredményei. Remélhető, hogy nemsokára az egész ma-
gyar zsidóság együtt fog dolgozni a Pro Palesztinával a ma-
gasztos cél érdekében.“ A nagy lelkesedéssel fogadott el-
nöki megnyitó után dr. Patai József tartotta meg *Palesz-
tina fejlődéséről* szóló előadását, amelyben az építőmunka
folytonos haladását mutatta be számszerű adatokkal. Majd
dr. Kahán Nisson a *Jewish Agency* működését ismertette
feszült érdeklődés mellett. Patai optimizmusával szemben
rámutatott a felmerülő nehézségekre is, amelyeket azonban
a zsidó nép akarata le fog győzni.

A közgyűlés egyhangúlag megválasztotta a *Jewish
Agency* kongresszusára kiküldendő magyar delegátusokat,
Lőw Imánuel szegedi főrabbi, főrendiházi tag, Székely Fe-
renc udvari tanácsos, prof. Pfeiffer Ignác, dr. Friedmann
Ignác kormányfőtanácsos, dr. Kiss Arnold vezetőfőrabbi,
dr. Patai József, dr. Fischer Ignác pesti főrabbi, dr. Török
Lajos egyetemi tanár személyében.

Este Baracs-émlékünnepély volt a Bristol dísztermében.
Dr. Friedmann Ignác a Baracs Károly emlékerleggel a ke-
zében, kegyeletes szavakban emlékezett meg Baracs Károly-
ról, a Pro Palesztina első elnökéről, akit ideálul állított
oda a zsidó közélet minden vonalára. Ezzel kapcsolatban
éles kritikát gyakorolt a mai zsidó közélet félszégei fe-
lett. Baracs Károly szelleme kell hogy uralkodjék minden
hitközségben, mely őszinte zsidó missziót óhajt teljesíteni.
Lelkes taps fogadta dr. Friedmann Ignác fejtegetéseit.
Majd dr. Makai Ernő vezérigazgató számolt be külföldi út-
ján szerzett tapasztalatairól. Londonban és Párizsban és
mindenütt a magyar zsidóságnak a Palesztina-munkába
való újabb bekapcsolódása szerez becsülést és szimpátiát.
És különösen becsülük a Pro Palesztina munkáját, amely
súlyos küzdelmet folytat az eszméért, amely az egész világ
zsidóságának színe-javát foglalkoztatja. Dr. Groszmann
Zsigmond pesti főrabbi, dr. Feledi Aladár (Miskolc), dr.
Kiss Arnold, dr. Neumann József főrabbi méltatták még
lelkesen Baracs Károly emlékét.

AZ IZR. SZÜNIDEI GYERMEKTELEP EGYESÜLET
ezúton is kéri a szegények iránt érző jótévedőket, hogy né-
hány gyermek nyaralásának költségfedezésével tegye lehe-
tővé az Egyesület áldásos működésének folytatását és ki-
szélesítését. Egy gyermeknyaraltatás költsége 50 pengő.
Adományok az Angol-Magyar bankhoz küldendők.

JOHANN KREMENICKY, az elektromos művek világ-
korifeusa, Herzl régi barátja és testamentumának végrehaj-
tója, itt járt Budapesten, ahol Pfeiffer Ignác professzor
vendége volt. A tiszteletére adott ebéden a 82 éves Kre-
menicky valósággal gyújtóbeszédet mondott a Palesztina-
munka támogatása érdekében. Magas nivóju vita folyt ez-
után a zsidóság aktuális problémáiról, melyben Pfeiffer
prof., Székely Ferenc, báró Hatvany Bertalan, dr. Patai
József, Aschner Lipót, dr. Székely Imre, Baracs Károlyné,
dr. Krieshaber Adolf, Stein Emil vettek részt.

RUBIN — RUBEN — RUBENS.

Ez már nem rekrimináció. Csak egyszerű megállapítás.
A festő neve Rubin volt. Tel-Avivban héberesítette magát
Rubenre, talán csakugyan Ruben volt a tizenkét törzsanya
közül az őse. Egy előkelő napilapunk méltatva a Mult és
Jövő májusi számának tartalmát, kiemeli, hogy érdekes
referátumokat ad Patai József szentföldi útjáról, a jeru-
zsálemi héber egyetemen tartott előadásáról és a legünne-
peltebb palesztinai festő, „a tel-avivi Rubens“ művészeté-
ről. Így is jó.

AZ ORSZÁGOS IZR. PATRONÁZS EGYESÜLET ez
évi rendes közgyűlésén Székely Ferenc udvari tanácsos el-
nöki jelentésében méltatta a Patronázs humánus feladatait.
Dr. Breuer Soma főrabbi érdekes adatokkal illusztrálta az
egyesület működését. Stern Samu udvari tanácsos, a pesti
hitközség elnöke és mások hozzászólása után megválasztot-
ták a tisztikart, megállapították a jövő évi költségvetést.

Balatoni gyermeküdülő

5—15 éves fiúk és leányok részére

Felvilágosítást nyújt:
Dr. Pásztor Józsefné internátusa
Budapest, VI., Délibáb-utca 25. Telefon: 191—48

Internátus. Fiunevelő- intézet mindenféle iskolabeli bentlakó és bejáró tanulók részére

Prospektust küld:

Dr. Pásztor internátusa
Budapest, Délibáb-utca 25
Telefon: 191—48
Balatoni gyermeküdülő!

NEIGER J. RITUÁLIS ÉTTERME

BUDAPEST VI, TERÉZ KÖRÚT 4

UJONNAN
ÁTALAKÍTVÁ

Lakodalmak és bankettek részére külön díszterem
Abonnement esetén kedvezményt adunk • Polgári árak

LOHR MÁRIA „Kronfusz“ vegytisztító és kelemfestő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85. szám
Telefon: József 302-37

ERDÉLYI ÉS SZLOVENSZKÓI OLVASÓINKAT értesítjük, hogy a *Mult és Jövő* régi belső munkatársai, *Fodor Dezső* és *Fodor Fülöp* ezentúl felváltva fogják folyóiratunkat képviselni, úgy Szlovenszkóban, mint Erdélyben.

Kérjük olvasóinkat, akik eddig is annyi szeretettel és megértéssel karolták fel a *Mult és Jövő* kulturmunkáját, legyenek segítségükre, hogy olvasóink lelkes táborát még nagyobbra növelhessék. Fodor Dezső és Fodor Fülöp kezeihez adandók át a *Mult és Jövő* részére szánt aktuális közlemények is.

A SZÜNIDEI GYERMEKTELEP EGYESÜLET közgyűlése Dr. Grauer Vilmos elnök megemlékezett az egyesület pártfogóiról, kiknek segítségével volt csak elérhető, hogy az egyesület a mult évben balatonboglári és diósjenői telepein 800 gyermeket részesített 4—4 heti nyaraltatásban. Galambos Jenő ügyv. igazgató által bemutatott jelentést a közgyűlés egyhangúlag elfogadta és örömmel vette tudomásul, hogy e nyáron ismét nagyszámú gyermek nyaraltatását fogja az egyesület végezni.

NYUGDÍJINTÉZETI KÖZGYŰLÉS. A magyarországi aut. orth. izr. hitfelekezeti közgyűlést tartott Frankl Adolf felsőházi tag elnöklete alatt, amelyen Hartstein Lajos elnök, dr. Reiner Imre jogtanácsos, Bernfeld Sámuel Debrecen, Németi Sándor Nyiregyháza, Lefkovic Jenő Nyírbátor, Kornitzer Salamon Szerencs, Mandel Herman Nagykálló, hitközségi elnökök, Fixler I. Alter Sajószentpéter, tisztségviselő és dr. Stein Artur a Tisztségviselők Egyesülete elnökének hozzászólása után letárgyalták és egyhangúlag elfogadták a Nyugdíjintézet alapszabályait. Az elfogadott alapszabályokat jóváhagyás végett a Központi Iroda soronkívül terjeszti fel a minisztériumba.

A TEL-AVIVI „LEA“ GYERMEK-OTTHON MAGYARORSZÁGI NEVELTJEL. Májusi számunkban ismertettük a dr. Barsiék vezetése alatt álló tel-avivi gyermek-otthont és felhívtuk a figyelmet arra, milyen nemes missziót teljesít ez az új otthon, mely számos szegény és védtelen gyermeknek pótolja a szülői házat. Amint értesülünk, a gyöngyösi statusquo hitközség két gyermek nevelésének költségét vállalta Barsiék otthonában.

RÓTH TESTVÉREK

ÓRA- ÉS ÉKSZERÁRU-KERESKEDŐK

Budapest, VII, Dob-utca 16. V.é. I. 28

Legolcsóbb bevásárlási forrás. Nagy (Gozsdu-udvar)
raktár minden fajta márkás zsebórákban, ékszerekben és ezüstneműekben. TELEFON:
Előnyös fizetési feltételek mellett is. J. 414-17

A BASELI CIONISTA VILÁGKONGRESSZUS lapunk zárta után kezdte meg nagyfontosságú tárgyalásait, melyek a Palesztina-építők munkájának új lendületet fognak adni. A kongresszusról, valamint a Jewish Agency nagytanácsának üléseiről már csak a következő számunkban emlékezhetünk meg, amikor az eredmények leszűrődése is már tisztán láttatja az új helyzet kialakulását.

ÚJRA MEGJELENIK A „HAMACHAR“ Avigdor Hameri kritikái lapja, a „Hamachar“ (A holnap), a múlt hó óta újra rendszeresen megjelenik Tel-Avivben. A lap motója: „A szólásszabadság nem jog, hanem kötelesség.“ Ennek megfelelően éles kritika tárgyává teszi az összes jelenségeket, melyek a szentföldi életből kiütözköznek és harcha száll mindenért, ami az igazság bélyegét hordja. A Hamachar egyelőre havonként jelenik meg. Szerkesztőség címe: Tel-Aviv, Rechov Nesz Cijona 7.

AZ IZRAELITA MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT közgyűlése nagy érdeklődéssel folyt le. Ez alkalomból melegen ünnepelték Wertheimer Adolf elnököt, aki agilitásával és áldozatkészségével visszaadta az Imitnek teljes munkaképességét. A jelenlevők meghatottan hallgatták dr. Blau Lajos rektornak szavait, aki az Imit nagy jelentőségét méltatta. Dr. Hevesi Ferenc titkári jelentésében beszámolt a múlt évről. Dr. Szemere Samu a legutóbbi felolvasó ciklusról, Marcali Henrik a magyar zsidó oklevéltárról, dr. Weisz Miksa a beérkezett pályaművekről. Majd sorra került a Magyar Zsidó Múzeum ügye, mely a hitközségi építkezésekkel kapcsolatban az ottani méltó elhelyezkedés folytán új lendületet nyer.

A LÉVAI IZR. AGGOK MENHÁZA felavatási ünnepélyét fényes keretek között tartották meg. A menház ezelőtt két évvel kelt életre, a lévai Chewra-Kadischa egy lakóházat bocsátott rendelkezésére, amelyet a lévai társadalom adakozásaiból rendeztek be. A menház vezetője Schulz Ignác, a chewra elnöke, akinek érdemeit dr. Balog Sándor hitközségi elnök meleg szavakban méltatta.

A SOMRE SABBOS budapesti templom egyesület f. hó 21-én megtartott közgyűlésén dr. Groszmann Frigyes fővárosi ügyvédet egyhangú lelkesedéssel elnökké választotta. Az új elnököt Korein Dezső v. székesfőv. biz. tag. üdvözölte. A lelépő elnök Süss Sámuel érdemeit Kiss Márton emelte ki. Ezután dr. Groszmann Frigyes megtartotta elnöki székfoglalóját, melyben kiemelte, hogy az ősi hagyomány szerint a jog, igazság és béke jegyében kíván működni.

HOFFMANN

הוסטל

ÉTTEREM

Menü rendszer!
Olcsó árak!

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCA 4B SZ.

SIRKÖVEK

a legolcsóbb árban kaphatók

TELEFON: JÓZSEF 414-92

BOROS ÉS KOHN sirkőraktárában

Budapest, VII., Károly-körút 17. Orczy-ház

SÜLTEKHEZ ÉS
MÁRTÁSHOZ
DESSERTHEZ ÉS
KALÁCSHOZ
GAZDASÁGOS ÉS KIADÓS

בישר
Ceres

100%-OS TISZTA
NÖVÉNYZSIR

A MAGYAR ZSIDÓ LEXIKON A JERUZSÁLEMI
HÉBER EGYETEM KÖNYVTÁRÁBAN.

A jeruzsálemi egyetem könyvtára levéllel fordult szerkesztőségünkhöz, hogy számosan keresik a könyvtár olvasói közül a magyar zsidó lexikont, kéri tehát, járjunk közbe a mű kiadójánál, hogy a könyvtárnak tiszteletpéldányt küldjön. Az egyetem könyvtárának kérését tolmácsoltuk a lexikon kiadójának, Dick Manónak, aki a legnagyobb készséggel tett eleget a jeruzsálemi magyar olvasók kívánságának és a nagyértékű művet eljuttatta a magyar zsidók Pro Palesztina Szövetsége útján Jeruzsálembe.

LAKOS ALFRÉD ZSIDÓ KÖNYVCSENDÉLETEI.
A Műcsarnok tárlatain számos esetben nagy feltűnést keltettek Lakos Alfrédnek, az ismert zsidótárgyú zsánerfestőnek festményei, közöttük újabb alkotásai: a Könyvcsendéletképek, amelyek számos variációban kerültek a tárlatokról előkelő hazai és külföldi gyűjteményekbe. Így a székesfőváros is immár három különféle könyvcsendéletképét szerezte meg gyűjteménye, illetve múzeuma számára. Lakos e könyvcsendéleteivel valóságban iskolát csinált. Jan Kubelik, a világhírű hegedűművész, Polnay Jenő és sok hazai és külföldi gyűjtő képtárait gyarapítják ezek a festői könyvcsendéletek. Legutóbb a művész egyik ilyen művét a pesti izr. Szentegylet vásárolta meg új termei részére, főképp zsidó vonatkozásai miatt is. A művész a héber könyvek és foliánsok festői kötetein és lapjain ezúttal héber imaszövegeket helyezett el, amelyek igen érdekes szimbolikus jelentőséget kölcsönöznek a képnek. Egyik ilyen héber tárgyú könyvcsendélete már évek hosszú sora óta a rabbitanács termét díszíti. A kitűnő művész ez eredeti újítása igen alkalmas zsidó hitközségi tanácstermek, iskolák stb. dísztermeinek dekorálására.

ISMERETTERJESZTŐ FILM. A Venetianer egyesület tanonc-otthonának rendezésében vasárnap bemutatták a „Tavaszi Palesztinában” című oktató filmet nagy sikerrel. A bevezető beszédet dr. Friedmann Dénes főrabbi mondta. Vágó Ilona operaénekesnő zsidó dalokat adott elő. Befejezésül dr. Lantos Tivadar szólt. A rendezés Engelberg Ernő tanár érdeme.

HELYREIGAZÍTÁS. A *Múlt és Jövő* utolsó, júniusi számában a Világirodalmi Lexikon hiányairól írva, Bergson is a hiányzók között emlitem. E tévedésem a használt példány kötési hibájára vezetendő vissza, amiért ezt a nevet nem találtam a helyén. Bergsonról a Lexikonban részletes ismertető cikk van; ezt helyreigazításképpen örömmel állapítom meg.
Widder Salamon.

A Pesti Chevra Kadisa Szerettkórházának főorvosi és orvosi kara mély megilletődéssel tudatja, hogy szeretett kartársuk,

dr. Erlich Ernő úr,

a Szerettkórház sebészfőorvosa

június hó 6-án hirtelen elhunyt. Szeretett halotunk temetése június hó 8-án, hétfőn délelőtt 11 órakor volt a rákoskeresztúri izr. temető halottsházából.

Szeretett kartársunk emlékét mindenkor kegyelettel fogjuk őrizni.

Hordókban és bálákban

érkeznek távoli országokból a Meinl-céghez a nagy hajórakományok. Kiváló szakemberek állítják össze a legkülönbözőbb fajtákból a világhírű Meinl-pörköltkávékeveréket. Meinl-Sao Paulo pörköltkávékeverék finom tejeskávékeverék

1/4 kg . . P 2.84

A kávézacskó a fenti képet viseli.

Vannak természetesen finomabb avagy olcsóbb keverékeink is.

MEINL GYULA R. T.

KÖZGAZDASÁGI HIREK.

A Nova Közlekedési és Ipari Részvénytársaság igazgatósága megállapította az 1930. évi mérleget és a június 30-án megtartott közgyűlésnek részvényenként 1.50 pengő osztalék fizetését javasolta.

A Gschwindt-féle szesz-, élesztő-, likőr- és rumgyár részvénytársaság igazgatósága elhatározta az alaptőkének 50 P névértékű részvényeinek részvényenként 25 pengő visszafizetése útján való leszállítására. Az igazgatóságot erre az elhatározásra az indította, hogy a hosszú ideje tartó gazdasági pangás következtében jelenlegi tőkéjének egy részét nem tudja üzemében megfelelően foglalkoztatni. A visszafizetés az alaptőkeleszállításnak a cégírórság részéről történendő engedélyezése után fog eszközöltetni.

KUFFLER **בשר** ETTEREM

Vilmos császári-út 39. Hajós-utca sarok Alapítva 1902-ben
Telefon: Aut. 167 57

Étlapszerint
választható **menü** délben **1.80**
Este 1.60 leves, sült, tészta és fekete

Házonkívül is!

10 napi bérletjegynél külön engedmény. Összejövetelek és lakodalmak részére külön torom. Menürendszer alapján is!

SIRKŐVEK

Városi üzlet: Budapest, VII., Károly-körút 3/e
Telefon: J. 349-95 Dob-utca sarok

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesterek

Budapest, X., Újtemetőnél Telefon: Kőbánya 57-71

Előrejeladti időny miatt leszállított árkak!

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A pesti izr. hitközség kórházában (Zsidó-kórházban), valamint a pesti izr. hitközség Bródy Zsigmond és Adél gyermekkórházában és a pesti izr. hitközség Kaszab Aladár és Józsa poliklinikáján 1931 november 1-én a következő al- és segédorvosi állások üresednek meg:

Zsidó-kórház:	Alorvos	Segédorvos
A. belosztály	1	2
B. belosztály	1	2
C. belosztály	1	2
Sebészeti osztály	1	3
A. nő-osztály	1	2
B. nő-osztály	1	2
Szemészeti osztály	1	1
Gégészeti osztály	1	1
A. fülészeti osztály	—	1
B. fülészeti osztály	—	1
A. és B. fülészeti osztály	1	—
Idegosztály	1	1
Röntgen-intézet	1	1
Központi laboratórium	1	1
A Bródy-kórházban:	2	4
A Bródy-kórház sebészeti osztályán	1	—
Kaszab poliklinika:		
I. belrendelés	1	1
II. belrendelés	1	1
Fog-rendelés	1	1
A. nő-rendelés	1	1
B. nő-rendelés	1	1
Idegrendelés	1	1
Seb-rendelés	1	1
Urológia-rendelés	1	2
Bőr-rendelés	1	1
Tüdőgondozó	1	1

Fenti állásokra pályázhatnak oly orvosdoktorok, akik már eddig is a kórház szolgálatában állottak, továbbá az eddigi al- és segédorvosok szolgálatuk meghosszabbítását kérhetik, amennyiben a szolgálati szabályzat 120. §-ában előírt feltételeknek megfelelnek.

De pályázhatnak fenti állásokra oly orvosdoktorok is, akik eddig nem állottak kórházaink szolgálatában. Ezek a pályázathoz mellékelni tartoznak születési bizonyítványukat, oklevelük másolatát és működésüket megjelölő curriculum vitaeet.

Az állásokra vonatkozó felvilágosítások a hitközség főtitkári hivatalában nyerhetők, ahol a folyamodványok 1931 július 16-án déli 12 óráig bezárólag (VII., Sip-utca 12. III. emelet) nyújtandók be.

Budapest, 1931. június 29.

A pesti izr. hitközség elöljárósága.

A NAGYVÁRADI ORTHODOX HITKÖZSÉG május hó 17-én tartotta meg közgyűlését Mittelmann Jakab elnök vezetése alatt, aki köszönetét fejezte ki Fuchs Benjamin főrabbinak elért eredményeiért. Hirsch Henrik főtitkár előterjesztette a zárszámadásokat. Az évi kiadás hét és egy negyed millió leit tett ki. Mittelmann elnök, Rothbart A. Ede pénzügyi elnök mindent elkövettek a hitközség egyensúlyának érdekében, de a zsidó nevelési munka áldozatokat követel, szintúgy a jótékonyág ügye is. A közgyűlés bizalmát fejezte ki a vezetőségnek.

EDELSTEIN LIPÓT nyitrai főkántor fényes sikerrel mutatkozott be a pesti Rombach-utcai templom legutóbbi szombati és péntek esti istentiszteletén. Igazolta azt, amit Prof. Fuchs, a bécsi konzervatórium első tanára róla írt: „Verblüffende Befähigung,“ „erstaunliche Stimme,“ „ausserordentliche Qualitäten“ stb., melyekkel „oda fog jutni, ahová joggal vágyódik“.

„TENOIM“ HÁZASSÁG-KÖZVETÍTÉSI IRODA, alaposan feldolgoz minden beérkezett ajánlatot. Nagy tapasztalat, érzék és hozzáértés az egymáshozillóság tekintetében. Korrekt, diszkrét és feltétlen megbízható. Óriási összeköttetés. Kiterjedt ismeretség zsidó körökben. Cégnélküli diszkrét levelezés. Fogad: Szombat és ünnepnap kivételével naponta délután 3—6 óráig. VI., Laudon-utca 6.

A budapesti és budai Chevra Kadisa kiváló szép kárpitosmunkáit a *Weisz Dezső* régi kárpitosmester-cég, Budapest, IV., Semmelweis ucca, szállította.

HÁZASSÁG.

Ifjabb *Weiss Gyula* budapesti nagykereskedő, a Rombach uccai templom és több zsidó intézmény előjárója és neje-nek fia, *Artur*, folyó hó 14-én tartotta esküvőjét *Gárdonyi Margittal* a budai Vigadóban. Az esketési szertartást dr. *Kiss Arnold* vezető főrabbi végezte, aki magasszárnyalású beszédben méltatta a szülők példaadó zsidó életét.

Grosz Henrik makói igazgató-tanító és neje *Gottesmann Janka* leánya, *Rózsika*, június 28-án tartotta esküvőjét *Politzer Bélával*, a makói Magyar-Olasz Bank Rt. tisztviselőjével. Az esküvői szertartáson megjelent Makó társadalmának színe-java felekezeti különbség nélkül.

Silberstein Ervin fakereskedő (Sered) és *Wilhelm Jolánka* (Pov. Bystrica) házasságot kötöttek.

Dr. Ehrenreich Sándor jablonicai orvos és *Róth Ilonka*, dr. *Róth Miksa* érsekújvári orvos leánya, házasságot kötöttek.

Stern Ágnes eljegyezte *Mendelsohn Ferenc*, a *Mendelsohn Testvérek* cég beltagja, Győr.

Süssmann Lilly és *Stern József* jegyesek. (Minden külön értesítés helyett.)

HALÁLOZÁS.

Krecs Márk Kralovanyban 92 éves korában elhunyt. A megholdogult csaknem 30 évig előjárója volt a trestenai chevra-kadisának.

Edo J. Brandeis, az ujvidéki zsidóság egyik leglelkesebb tagja 30 éves korában elhunyt. Előkelő család gyászolja.

Általános részvétet keltett *Dr. Naményi Ernőné*, egerszalóki *Czigler Klára* tragikus balesete folytán történt hirtelen halála. Minden szépért és igazért melegen érző, szeretetet árasztó jóságos lélek volt.

ZSIDÓ ISKOLAIGAZGATÓ elvállalna nyaralásra néhány tanulót a *Balaton* mellett saját nyaralójában. Cím: *Kálmán Ármin*, *Tapolca*.

HANGSZER-ZONGORA-RADIO-GRAMOFON
ÁRJEGYZÉK INGYEN

Sternberg

HANGSZERGYÁR-BUDAPEST VII RÁKÓCZI U. 60

Fürdőruhák és köpenyek
nyári takarók
kerli abroszok

pazar választékban

SZÉKELY JENŐ

cégnél Budapest, IV, Petőfi Sándor-utca 9

BELVÁROSI LEÁNYINTERNÁTUS
LEÁNYNEVELŐ INTÉZET

BUDAPEST, VÁCI-UTCA 72
(Szerb-utca sarok)

Előkelő leánynevelő intézet. Gimnáziumok közvetlen közelében — Az intézetben továbbképző iskola 4-6 középiskolát végzett leánykák részére. — Elsőrangú tanerők, vallásos nevelés, nagyon mérsékelt árak.

Prospektus

POLLÁK SAROLTA kozmetikus legmodernebb szépségápoló intézete. Hajszálak kiirtása arcról, karról. Szemölcsirtás. Hámlasztások. Bérletrendszerű arcápolás. Esti kikészítés. „MIRACLE“ krém, puder, szappan hatása bámulatos. Ránctalanít, üdít, szépít fehérit. Szétküldés utasítással. Díjtalan tanácsadás (Prospektus). VI., *Andrássy-út 38, 1. em.* Párisi áruházzal szemben

Sirkövek Budán, Margittánál

59-es villamos végállomás

a *Parkasrónai zsidótemetővel* szemben

Telofon: Aut. 572-59

Kellemes

jó és olcsó nyaralás

Kényelmes, tiszta nagy szobák, gyönyörű szép és nagy kerthelyiség. * Nagyobb családoknak árkedvezmény. * Gyermekeket (szülők nélkül is) kelendő felügyelet mellett, teljes felelősséggel nyaralásra elfogadjuk. * Személyes vezetésem mellett a legfigyelmesebb kiszolgálás!

Siófokon

Fränkel-féle orth. kóser penzióban

István-út 4.

Bejáró vendégeknek olcsó menürendszer

Megnyitás június 10-én

Előzetes érdeklődés és előjegyzés:
Fränkel-vendéglő Budapest,
VII., Rombach-u. 12. Telefon: J. 372-57

**Templomi
hímzéseket**

készít művészi kivitelben, régi hímzéseknek átdolgozását elvállalja olcsó árak mellett

**HERZ EMMA
ARANYHIMZŐ MŰTERME**

Budapest, IV.,
Kossuth Lajos-utca 3.
Telefon: Aut 856-32

Özv. Hoffmann Nachmanné tudatja a tisztelt közönség-
gel, hogy a férje elhalálása után is a vendéglőt továbbra is ilyen szellemben vezetni fogja és kéri a tisztelt Hítsorsosokat, hogy támogatásukkal őt továbbra is megtisztelni sziveskedjenek, melyet igyekezni fog kiérdemelni.

Özv. Hoffmann Nachmanné legelső ortodox rituális
étterme Budapest,
VI., Róvay-utca 4 szám.

Izr. Háztartási-Iskola és Penzionátus

Frau Direktor Bachrach

**HAMBURG
KLOSTERALLEE 14**

Referenciák.

Nyelvek, zene, iskolai oktatás, irodalom. Elismerten kitűnő intézet.
Prospektus a kiadóhivatalban.

SIREMLEKEK

bel- és külföldi márványokból
legolcsóbb áron
részlettízítésre is kaphatók

EICHBAUM MÓR SÍRKŐGYÁROS

Tervrajzok díjtalanul

V., POZSONYI-ÚT 1-3
Telefon: Aut. 246-74

**Tánc, Gymnastika és Mozgásművészeti
Iskola**

Schmidt Berthold igazg.

Berlin W. 57. Karlürstenstr. 19.
Hivatásos táncképző intézet a legelismertebb pedagógiai módszer szerint. Prospektusok kiadóhivatalunkban

GROSZ LIPÓT
URI SZABÓ TERMEI

BUDAPEST
VI., VILMOS CSÁSZÁR-ÚT

TELEFON: AUT. 107-73 **17**

RAKTÁRON CSAKIS ELSŐRENDŰ ANGOL SZOVETEKET TART * SZABÁSA A DIVATNAK TELJESEN MEGFELELŐ * KIÁLLÍTÁSA ELSŐRENDŰ, A LEGKÉNYESEBB ÍZLÉST IS KIELÉGÍTI * ÁRAI RENDKÍVÜL MÉRSÉKELTEK * FAZONMUNKÁT KÉSZSÉGGEL VÁLLAL

EGY PRÓBARENDELÉS
MEGGYŐZIRÓLA, HOGY
KEVÉS PÉNZÉRT
RENDKÍVÜL JÓT KAP

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF.

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vilmos császár út 34.
Országos Képzési és Kiadóhivatal: Budapest, V., Vilmos császár út 34.
Hungaria Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Schumek Géza.

*Maurice Minkovsky: A menyasszony a templomban. — Die Braut
(A tragikusan elhunyt festőművész hagyatékából)*

A Mult és Jövő 1931 szeptemberi műmelléklete